

**Lokalplanen er udskiftet til
version i forbedret kvalitet
- Juni 2017**

VEJEN KOMMUNE

LOKALPLAN NR. 131

FOR ET OMRÅDE VED ASKOV HØJSKOLE

LOKALPLAN NR. 131 FOR ET OMRÅDE VED ASKOV HØJSKOLE

Forord

Askov Højskole udgør sammen med den ældre bebyggelse omkring skolen et unikt byområde.

Det er Byrådets ønske, at dette byområdes særlige karakter og kvaliteter skal fastholdes.

Bydelen er kendetegnet ved en række bevaringsværdige bygninger i såvel selve højskoleområdet som i området omkring skolen.

Formålet med lokalplanen er at sikre bevaringen af højskolens bevaringsværdige bygningsmiljø – herunder bevaringsværdige bygninger med særlig tilknytning til dette. De pågældende bygninger er alle omfattet af den bygningsregistrant, der indgår i lokalplan-materialet.

Som indledning til selve bygningsregistranten er der udarbejdet en oversigt, der viser den bygningshistoriske udvikling. For at tydeliggøre denne udvikling er der også medtaget en række lokale bygninger, der ikke hører til højskolens bygningsmiljø.

Den bygningshistoriske indledning går frem til 1950'ernes skolebyggeri, medens selve registranten også omfatter senere opførte højskolebygninger.

Som det fremgår af den bygningshistoriske indledning, rummer Askov – ud over de af lokalplanen omfattede bygninger – adskillige, der er lige så bevaringsværdige.

Det er derfor håbet, at også disse bygninger vil blive behandlet med den fornødne respekt i forbindelse med ombygning og istandsættelse – jf. den vejledning, der er anført efter bygningsregistranten – således at karakteristiske bygningsdetaljer og materialevalg opretholdes.

I lokalplanen er der angivet placeringsmuligheder for højskolens og efterskolens fremtidige udbygning med respekt for de enkelte bevaringsværdige bygninger og områdets karakter som helhed.

Regnar Busk
Borgmester

Indhold

Forord.....	1
Indholdsfortegnelse.....	2
Lokalplan.....	3
Arkitektur og bygningshistorie.....	9
Registrant.....	27
Vejledning.....	57

Kortbilag er indsat bagest

Afsnittet om arkitektur og bygningshistorie samt registranten og vejledningen er udarbejdet af Erik E. Holms Tegneste i Askov v/Steffen M. Søndergaard i samarbejde med Vejen Kommune, Teknik & Miljø.

Ældre fotos er stillet til rådighed af ejere samt Vejen Lokalhistoriske Arkiv og Askov Højskoles bibliotek – fra de to sidstnævnte i et vist omfang via ”Askov – En historisk billedbog”.

LOKALPLAN NR. 131 FOR ET OMRÅDE VED ASKOV HØJSKOLE

Redegørelse

Lokalplanen og den overordnede planlægning

Regionplanen

Lokalplanen er udarbejdet i overensstemmelse med retningslinierne i Regionplan 2012 for Ribe Amt.

Kommuneplanen

I kommuneplanens rammer for lokalplanlægning er lokalplanområdet omfattet af følgende områder:

Område D 20, Askov Højskole.

En del af område B 15, boligområdet ved Møllevej.

En del af område B 16, boligområdet ved Maltvej,
samt område C 2, Bymidten.

I område D 20 fastlægges anvendelsen til offentligt formål (højskole, institutioner og boligformål).

I område B 15 og B 16 er anvendelsen boligformål med tilhørende fællesanlæg samt mindre erhverv, der kan indpasses uden gene for omgivelserne.

I område C 2 fastlægges anvendelsen til centerformål (butikker, liberale erhverv samt mindre ikke generende fremstillingsvirksomhed i tilknytning til butikkerne), boligformål og offentlige formål.

En række ejendomme i området er i kommuneplanen udpeget som bevaringsværdige.

Forsyningsforhold

Askov Højskole er i varmeplanen udlagt til kollektiv varmforsyning, fjernvarme. Lokalplanområdets øvrige del er udlagt til naturgasforsyning.

Grundvandsbeskyttelse

En del af lokalplanområdet er beliggende i område med særlige drikkevandsinteresser og indenfor Askov Vandværks vandindvindingsopland. Der må derfor ikke anvendes kunstgødning og sprøjte- og ukrudtsmidler i området. I tilfælde af udstykning og salg af arealer indenfor området skal der udarbejdes servitutstiftende bestemmelser i skøder herom.

Lokalplanens indhold

Lokalplanen udlægger området ved Askov Højskole til skoleformål, højskole og efterskole med tilhørende boliger. Lokalplanen omfatter bevaringsbestemmelser, for væsentlige dele af bebyggelsen i højskoleområdet og retningslinier for bevaring af det karakteristiske højskoleområde som helhed.

Lokalplanen omfatter herudover en idéskitse for højskolens og efterskolens fremtidige udbygning med respekt for de enkelte bevaringsværdige bygninger og områdets karakter som helhed.

Bebyggelsen Vestgården, Blågården, Sydgården, Gymnastiksalen og Lille Veum vil i overensstemmelse med lokalplanen kunne renoveres eller eventuelt erstattes med ny bebyggelse, tilpasset det eksisterende bygningsmiljø og områdets karakter som helhed.

Lokalplanens bevaringsbestemmelser medfører, at ændringer af bygningernes ydre skal godkendes af kommunen.

Ved ombygning og renovering af bygninger skal der som udgangspunkt anvendes materialer og bygningsdetaljer, der svarer til de oprindelige. Alternativt kan der dog anvendes tilsvarende tidstypiske detaljer og materialer af samme lødighed og kvalitet som de oprindelige.

Bebyggelsen Vestbyen ved Ludvig Schrøders Vej udlægges til musikcenter for foreninger indenfor amatørmusiklivet, - Musisk Center Danmark.

Lokalplanen giver mulighed for at udvide musikcentret med en musiksal i den lille lund umiddelbart øst for den nuværende bygning.

Bebyggelsen Humlehaven ved Vangevej udlægges som socialpædagogisk bofællesskab og boligområde.

Bebyggelse omkring Møllevej, som omfatter en række karakteristiske bygninger, der tidligere har haft tilknytning til højskolen, herunder forsøgsmøllen og Møllehuset, indgår i lokalplanen som en sammenhængende bevaringsværdig bydel. Tilsvarende gælder området omkring Maltvej og Torvet.

Området ved Møllevej omfatter det tidligere andelsvaskeri, som i dag henligger ubenyttet. Lokalplanen giver mulighed for at ombygge de eksisterende bygninger til boligformål, alternativt at nedrive bebyggelsen og opføre et nyt byggeri, eksempelvis i form af tæt lav boligbebyggelse.

Lokalplanens retsvirkninger

Lokalplanen er udarbejdet med grundlag i Lov om Planlægning, Lovbekendtgørelse nr. 518 af den 11. juni 2000.

Efter lokalplanens offentlige bekendtgørelse kan der med henvisning til Lov om Planlægning, § 18, ikke retligt eller faktisk etableres forhold, der er i strid med planens bestemmelser.

Den eksisterende lovlige anvendelse af ejendommen kan fortsættes som hidtil. Lokalplanen medfører ikke i sig selv krav om etablering af de anlæg og øvrige forhold, der er indeholdt i lokalplanen. Kommunalbestyrelsen kan meddele dispensation fra lokalplanens bestemmelser under forudsætning af, at dispensationen ikke er i strid med principperne i planen.

Videregående afvigelser fra lokalplanen kan kun gennemføres ved tilvejebringelse af en ny lokalplan.

Der henvises her til Lov om Planlægning, §19.

Private byggeservitutter og andre tilstandsservitutter, der er uforenelige med lokalplanen, fortrænges af planen.

LOKALPLAN NR. 131 FOR ET OMRÅDE VED ASKOV HØJSKOLE

I henhold til planloven (lovbekendtgørelse nr. 518 af 11. juni 2000) fastsættes herved følgende bestemmelser for det i §2 nævnte område.

§1

Lokalplanens formål

Lokalplanen har til formål

- at fastlægge områdets anvendelse til skoleformål, - højskole og efterskole, musikcenter, socialpædagogisk bofællesskab, boligformål samt centerformål.
- at fastlægges bevaringsbestemmelser for den eksisterende bebyggelse i området.
- at fastlægge retningslinier for bevaring af den eksisterende beplantning i området.

§2

Områdets afgrænsning

1. Området afgrænses som vist på vedhæftede kortbilag og omfatter følgende matr.nr.:
2 c, 2 d, 2 e, 2 f, 2 g, 2 s, 2 t, 2 v, 2 æ, 2 ad, 2 ae, 2 am, 2 an, 2 ao, 2 ap, 2 aq, 2 as, 2 at, 2 au, 2 av, 2 ax, 2 ay, 2 az, 2 aæ, 2 aø, 2 bb, 2 bc, 2 bd, 2 bf, 2 bg, 2 bh, 2 bi, 2 bm, 2 bn, 2 bo, 2 bp, 2 br, 2 bs, 2 bt, 2 bu, 2 bv, 2 bx, 2 by, 2 cb, 2 cc, 2 cd, 2 ce, 2 cf, 3 z, 4 i, 4 k, 4 l, 4 v, 4 z, 4 æ, 4 aa, 4 ab, 4 ac, 4 ai, 4 ak, 4 ax, 4 az, 4 aæ, 4 aø, 4 bh, 4 bk, 4 bq, 4 br,

4 bt, 4 bu, 4 bø, 4 ce, 4 fø, 4 is, 6 d, 6 e, 6 n, 6 q, 7 a, 7 b, 7 c, 7 d, 7 h, 7 k, 7 l, 7 m, 7 ar, 7 as, 7 at, 7 au, 7 av, 7 bn, 8g, 8 i, 8 m, 8 o, 8 p, 8 q, 8 s, 8 t, 8 u, 8 z, 8 ø, 8 ad, 8 ae, alle Askov by, Malt samt alle parceller, som efter den 01.04.04 udstykkes fra disse ejendomme.

Området ligger i byzone.

2. Lokalplanområdet opdeles i del-områderne 1, 2, 3 og 4 som vist på vedhæftede kortbilag.

§3

Områdets anvendelse

- Delområde 1

1. Området må kun anvendes til skoleformål, - højskole, efterskole eller lignende med tilhørende boliger, fællesanlæg og grønne områder.

- Delområde 2

2. Området må kun anvendes til musikcenter med tilhørende boliger, fællesanlæg og grønne områder.

- Delområde 3

3. Området må kun anvendes til boligformål, herunder socialpædagogisk bofællesskab med tilhørende fællesanlæg og grønne områder samt museumsformål m.v. i tilknytning til Askov Forsøgsmølle.
4. Bebyggelsen må kun opføres som åben lav eller tæt lav boligbebyggelse.
5. Byrådet kan tillade, at der på ejendommene drives sådan virksomhed, som almindeligvis kan udføres i beboelsesområder under forudsætning af,

at virksomheden drives af den, der bebor den pågældende ejendom.

at virksomheden efter Byrådets skøn drives på en sådan måde, at ejendommens karakter af beboelsesejendom ikke forandres (herunder ved skiltning eller lignende) og områdets karakter af boligområde må ikke brydes.

at virksomheden ikke medfører behov for parkering, der ikke er plads til på den pågældende ejendom.

Ejendommene må herudover ikke benyttes til nogen form for erhvervsvirksomhed.

- Delområde 4

6. Området må kun anvendes til centerformål (butikker, liberale erhverv samt mindre ikke generende fremstillingsvirksomhed i tilknytning til butikkerne), boligformål og offentlige formål.

§4

Udstykninger

1. Udstykning må kun foretages i overensstemmelse med de på vedhæftede kortbilag viste retningslinier.

§5

Vej- og stiforhold

2. Der udlægges arealer til veje og stier som vist på vedhæftede kort.

§6

Bebyggelsens omfang og placering

1. I delområde 1 og 2 må bebyggelsesprocenten ikke overstige 40.
2. Bebyggelsen må i delområde 1 og 2 ikke opføres i mere end 2 etager.
3. I delområde 3 må bebyggelsesprocenten ikke overstige 25 ved åben lav bebyggelse og 40 ved anden bebyggelse.
4. Bebyggelsen må i delområde 3 ikke opføres i mere end 1 etage.
5. I delområde 4 må bebyggelsesprocenten ikke overstige 50.
6. Bebyggelsen må i delområde 4 ikke opføres i større højde end 2 etager.

§7

Bebyggelsens ydre fremtræden

1. Ingen form for skiltning og reklamering må finde sted. Byrådet kan dog tillade henvisningsskiltning i delområde 1 og 2, skiltning i delområde 4 og i delområde 3 ved virksomheder, som etableres i henhold til §3, stk. 5.
2. Til udvendige bygningssider og tagflader skal anvendes materialer, som sikrer en udformning af høj kvalitet hvad angår arkitektur og indpasning i forhold til omgivelserne.

§8

Bevaring af bebyggelse

1. I tilknytning til lokalplanen er der udarbejdet en registrant for den til højskolemiljøet hørende del af bebyggelsen i Askov.

Inden for lokalplanområdet må bygninger ikke nedrives, ombygges eller på anden måde ændres med mindre Vejen Kommune giver tilladelse hertil.

2. Ved ombygning og renovering af bygninger skal der anvendes materialer og bygningsdetaljer, der svarer til de oprindelige eller tilsvarende tidstypiske materialer.

§9

Ubebyggede arealer

1. De på kortbilaget viste grønne områder må ikke bebygges, men udlægges som offentligt tilgængelige grønne områder.

2. Allébeplantningen langs Askov Højskole mod Maltvej må ikke ændres eller fjernes uden kommunens tilladelse.
3. Højskolens parkanlæg, herunder den centrale plæne med store solitære træer og SINUS-muren langs planens nordside, må ikke ændres uden kommunens tilladelse.

§10

Hegn

1. Hegn må i naboskel kun etableres som levende hegn, raftehegn eller let træhegn.
2. Hegn må i vej- og stiskel kun etableres som levende hegn, der plantes på egen grund mindst 30 cm. fra skel. Hegn må ikke vokse ud over vejskel eller skel mod sti.

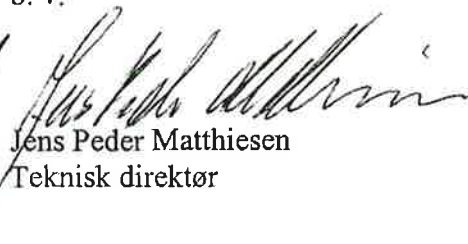
§11

Forudsætning for ibrugtagen af ny bebyggelse

1. Ny bebyggelse i området skal tilsluttes kollektiv varmforsyning, fjernvarme i delområde 1 og 2 samt ejendommene Maltvej 7 og Møllevej 2, naturgas i delområde 3 og 4. Ny bebyggelse må ikke tages i brug før denne tilslutning har fundet sted.

Vejen, den 14. juni 2004

P. b. v.

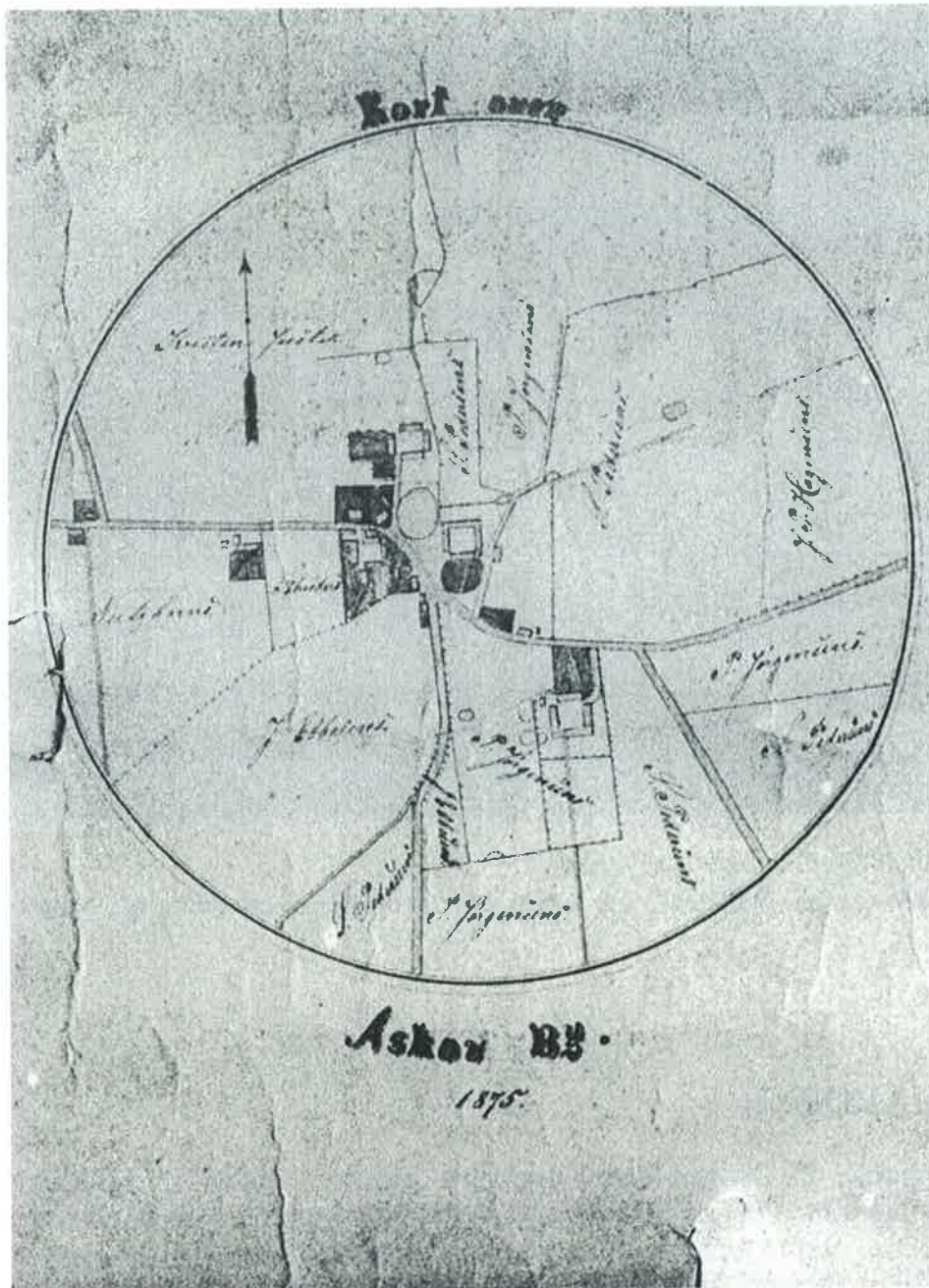

Regnar Busk Jens Peder Matthiesen
Borgmester Teknisk direktør

I henhold til §27 i lov om planlægning
vedtages foranstående lokalplan endeligt.

Vejen Byråd, den 4. oktober 2004

P. b. v.

Regnar Busk Ole Slot
Borgmester Kommunaldirektør

ARKITEKTUR OG BYGNINGSHISTORIE I ASKOV

Som fremgår af kortet fra 1875, bestod Askov dengang af de tre gårde, der lå omkring bydammen: Nørregård, Askovgård og Askov Nedergård – samt den dengang ti år gamle højskole. Melvanggård, der havde ligget inde i byen, men blev flyttet ud i begyndelsen af 1800-årene, er derfor ikke med.

Kortet viser ikke gårdenes navne, men ejernes, og Askov Højskole er derfor markeret med forstander Schröders. Vest for højskolen ses højskolelærer Nutzhorns ejendom, "Elmely" (nu "Spindegården"), og over for højskolen ses "Fredevang" (senere "Damgården") samt den ældste del af Askov Boghandel.

Malt Gl. Præstegård fra 1870.

Her som på "Mejlund" har ejerne plantet ny allé til afløsning af den gamle, stormfældede.

GÅRDENE

Gårdene fik fornyet deres bygninger omkring midten af 1800-årene, og de fremstod grundmurede og stråtækte med symmetriske facader, som for stuehusenes vedkommende kunne være forsynet med en midterplaceret trekantgavl over indgangspartiet som "Melvanggaard" – eller med to symmetrisk anbragte døre i facaden som "Mejlund".

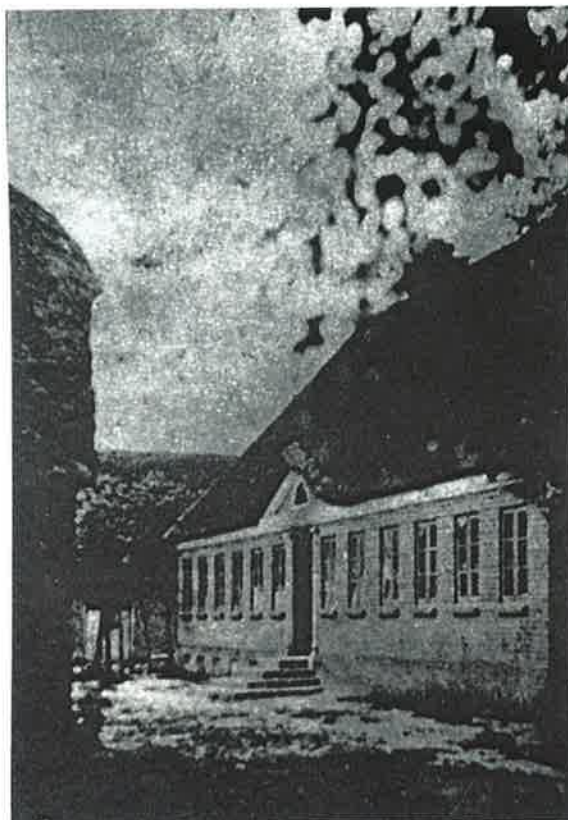
Gårdenes bygmestre er stort set alle ukendte i dag – med en enkelt undtagelse, nemlig Peder Holden Hansen, der levede fra 1812 til 1886, og som fra 1830'erne til o. 1870 byggede en række gårde og huse på Holsted-, Brørup-, Vejen- og Andst-egnen.

Peder Holden Hansen havde større ambitioner end blot at skaffe folk tag over hovedet og beklagede på sine gamle dage, at han ikke var blevet arkitekt – d.v.s. havde fået en bygningskunstnerisk uddannelse. Om udtalelsen er udtryk for en falsk beskedenhed, vides ikke, men det er en kendsgerning, at Peder Holden Hansen i kraft af et overbevisende talent har skrevet sig ind i dansk arkitekturhistorie.

Som eksempel på Peder Holden Hansens bygninger kan nævnes Malt Gl. Præstegård. Holden Hansen byggede ganske vist ikke præstegården, men han omarbejdede den i projektfasen. De ukendte kollegers huse er skåret over samme læst, som det ses i "Melvanggaard"s stuehus fra 1847 og i "Mejlund"s bygninger.

"Mejlund".

"Melvanggaard"s stuehus fra 1847.

Askov Højskoles ældste bygning, "Fengers Hus", var knap færdig, da højskolen rykkede ind i 1865. Huset var oprindeligt stråtækt. Forsiden er sjældent fotograferet, og det vides derfor ikke, om den umotiverede gesims mellem de to pilastre udgør nederste del af den murede indfatning omkring vinduet i en for længst fjernet trekantgavl.

DE ÆLDSTE HUSE

I Malt Gl. Præstegård fra 1870 havde stuehuset fra første færd tagpaptag, men af en så dårlig kvalitet, at man forholdsvis hurtigt lagde et skifertag ovenpå.

Det er vanskeligt at se på fotografiet, hvad det få år yngre "Fredevang" (senere "Damgården") havde på taget, men det er formentlig tagpap eller spån, og gavludhænget havde desuden en tunget frise. Huset er i øvrigt helt traditionelt med sin symmetriske facade, hvor trekantgavlen er vokset til en gavlkvist, der giver lys og plads i midten af loftrummet samt vinduer og døre af samme type som på Malt Gl. Præstegård.

På "Molbechshus" fra 1880, blev skifer- eller spåntaget afsluttet i gavlene af vindskeder, der krydsede hinanden foroven og fortsatte op over taget - et træk, der både kendes fra den "nordiske" stil, som i den sidste del af 1800-tallet især blev dyrket i et andet højskolemiljø, nemlig Vallekildes, og fra den senere så populære "schweizerstil". De senere ændringer af huset - tilføjelse af et lille vindfang og en karnap - er løst på forbilledlig vis, og huset hører til byens bedste (dog ville et tagpaptag passe bedre til huset end det senest oplagte tag).

F.o.: "Fredevang".

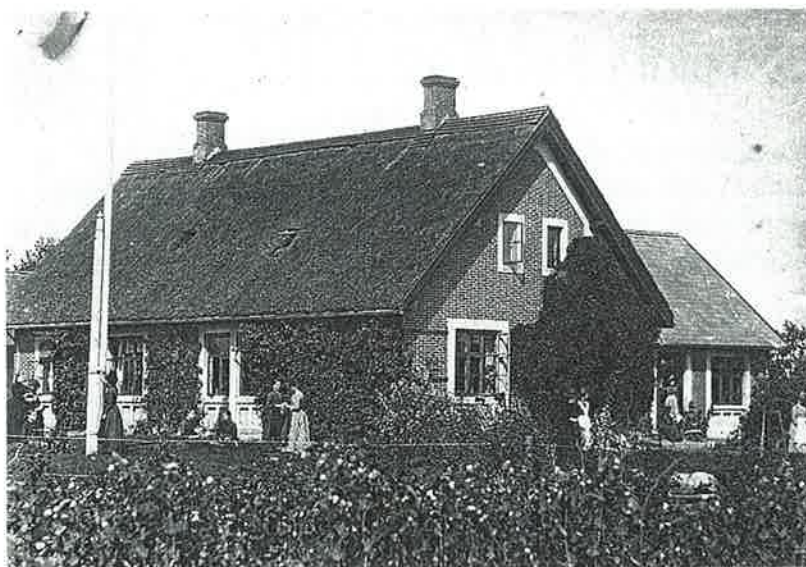
T.h.: "Molbechshus".

"Nørreled" er fra o. midten af 1870erne og har samme hovedform som "Fredevang". Huset havde desuden en fortræffelig gavl med hovedindgang og rundbuede vinduer.

"Veum" fra 1879 er opført med stråtag, men havde gavludhæng og vindskeder som spån- og skifertagene. Huset havde traditionelle vinduer, men her blev de forsynet med pudsede indfatninger og brystningsdekoration.

Slagter Dams hus har samme traditionelle hovedform som de øvrige, men taget er afsluttet på en anden, typisk måde - uden udhæng.

Se også Askov Højskoles hovedbygning s.10.

HISTORICISME OG SCHWEIZERSTIL

Fra slutningen af 1800-årene og frem til mellem 1910 og 1920 blev nye materialer - og dermed nye, arkitektoniske udtryk - introduceret: Nu kunne man med jernbane få industrielt fremstillede byggematerialer som jernsøjler og -dragere, cement og tagpap samt materialer langvejs fra som skifer - der blev utrolig populært i denne periode - foruden maskinsten.

Med nye materialer fulgte også nye moder: Den såkaldte historicisme, der genbrugte den europæiske arkitekturarv - og desuden alle hænde udenlandske inspirationskilder, hvis resultater undertiden kom til at fremstå som regulær stilforvirring.

Skifer og tagpap muliggjorde lavere taghældninger end de traditionelle stråtage, og dermed var vejen banet for trempel-konstruktionerne, hvor murværket fortsatte op over bjælkelaget, og hvor taget i overensstemmelse med den såkaldte "schweizerstil" skulle have udhæng i langsider og gavle. "Schweizerstilen" blev sjældent til mere end disse trempeltage i Askov - men som det gamle foto af "Grønvang"s hovedbygning fra 1894 viser det, skulle der helst være udskåret dekoration mellem gavlenes vindsheder.

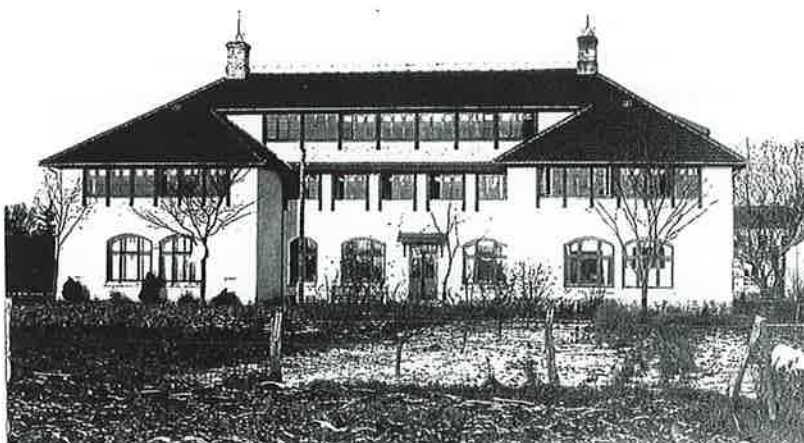

"Grønvang" i Vejen, opført 1894. Det herskabelige hus har fremspringende sidepartier – en tidstypisk udformning, som det fremgår af de samtidige huse, der ses nedenfor.

Modstående side f.o.: Askov Forsøgsstation med trempelbygget stuehus fra 1897.

Askov Højskoles "Hvide Hus" fra 1898 er tegnet af arkitekten Rolf Schröder.

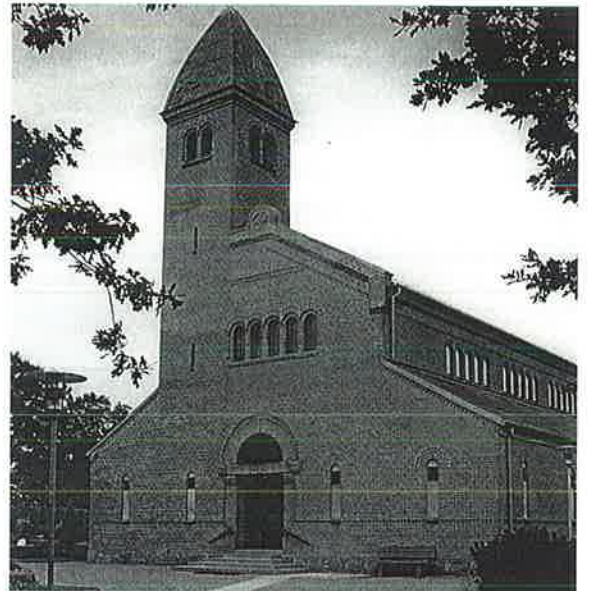
Fotograf Karl Kristensens hus fra 1907 er tegnet af Frederik Appel.

Modstående side f.n.: Sløjds-kolen med trempelbygget stuehus fra 1889.

Schweizerstilen blev meget populær i det villabyggeri, der o.1900 ændrede måden at bo på ved bl.a. at ophæve skellet mellem inde og ude ved hjælp af verandaer og terrasser.

Inspirationen til Askov valgmenighedskirke fra 1900 er hentet endnu længere væk end i Schweizerstilens hjemland - det campanileagtige tårn således i Italien, der var leveringsdygtigt i mange forskellige stilarter.

Da P.V. Jensen-Klint tegnede Forsøgsmøllen i 1897 benyttede han en blændingsudsmykning, hvis udenlandske inspirationskilde ikke skal forsøges stedfæstet.

Brørup Kirke fra 1925 er tegnet af samme arkitekt som Askov Valgmenighedskirke. Dens arkitektoniske "dragt" er udtryk for Bedre Byggeskiks idealer.

BEDRE BYGGESKIK

Brugen af udenlandske motiver førte efterhånden til et ønske om en mere national arkitektur, der vedkendte sig sine rødder.

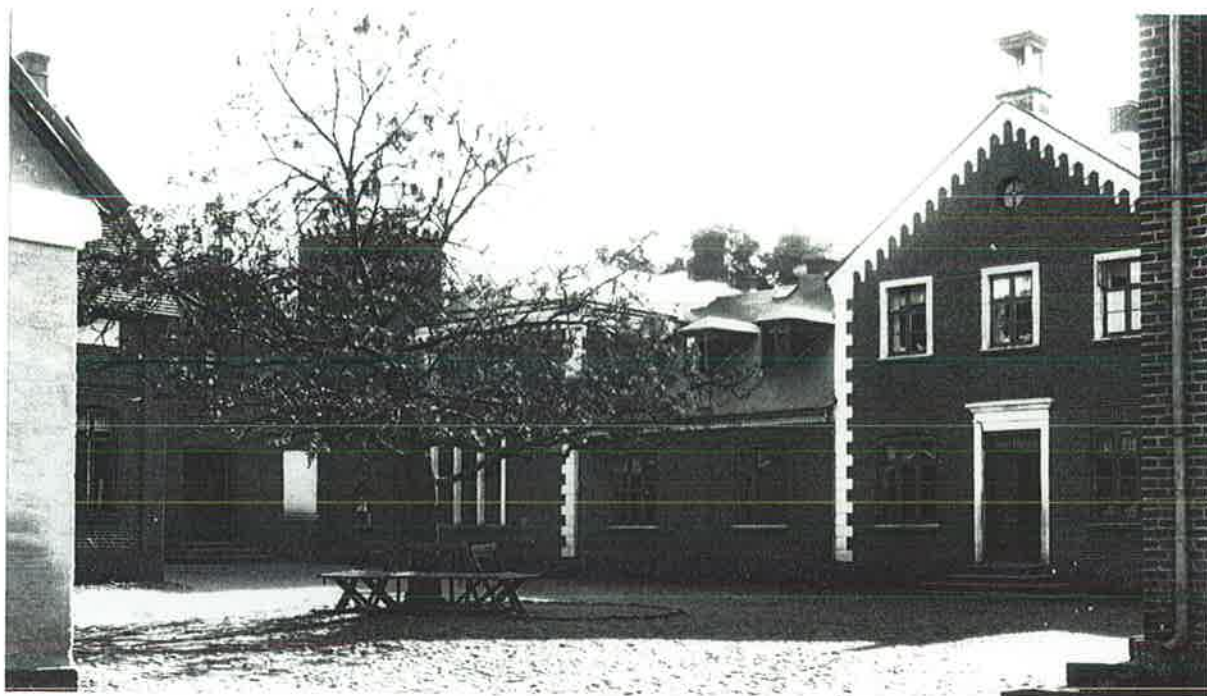
Tendensen til at søge inspiration i den traditionelle, danske byggeskiks anonyme huse førte til oprettelsen af "Foreningen af 3. December 1892", som bl.a. arrangerede studie- og opmålingsrejser for siden at publicere opmålinger og fotos i "Maaleren".

I 1907 oprettedes i København Tegnehjælpen, som ved landsdækkende smagsdommer-virksomhed med gratis forbedring af indsendte projekter skulle modvirke opførelse af grimme, nye huse – og førte til en arkitektonisk guldalder – desværre den sidste.

For at demonstrere at den traditionelle byggeskik havde kvaliteter, som man fortsat kunne bygge på, opførtes i 1909 en lille stationsby i fuld skala på landsudstillingen i Århus, og i 1915 stiftede man "Landsforeningen til fremme af bedre Byggeskik på Landet". Foreningen ydede konsulentbistand, afholdt kurser for håndværkere, udarbejdede typetegninger og foranstaltede udstillinger, foredrag samt præmiering af gode resultater.

Overgangen til Bedre Byggeskik-idealene fremgår i Askov af det forhold, at præstegården - i modsætning til kirken - er inspireret af traditionel dansk byggeskik med den midterplacerede gavlkvist, de smårude vinduer og det afvalmede tegltag.

Overgangen illustreres dog endnu bedre ved en sammenligning af Askov Kirke fra 1900 med Brørup Kirke fra 1925. Begge er tegnede af samme arkitekt, Rolf Schröder, og begge kirker har samme hoveddisposition med indgang fra vest i hovedskibet, der flankeres af sideskibe. Hvad der adskiller de to bygninger er den arkitektoniske "dragt". I stedet for Askov Kirkes udenlandske inspirationskilder har Brørup Kirke fået et ydre, der er inspireret af den danske landsbykirke med hvidkalket murværk og rødt tegltag.

Askov Højskoles hovedbygning fra 1869 fik i 1880 tilføjet en gavlkvist (se øverste foto, som derfor hører hjemme på opslaget DE ÆLDSTE HUSE, s. 12). I 1913 ombyggede man atter hovedbygningen og forhøjede den med to gavlkviste (nederste foto). Selv om gavlkvistenes bindingsværk ifølge Tyge Arnfred bestod af påsatte brædder, er udformningen tydeligt inspireret af ældre, dansk byggeskik. Rolf Schröder forestod ombygningen.

I 1914 byggede J.Th. Arnfred "Møllehuset" med Jep Fink som arkitekt og med Bedre Byggeskik-intentioner. Her ses huset, som det oprindeligt fremstod: Hvidkalket med rødt tegltag og tre skorstenspiber.

Arkitekten Ivar Bentsen, der var en af sin tids bedste arkitekter og en af initiativtagerne til Bedre Byggeskik, tegnede "Møllehytten" til sin bror, Gudmund Bentsen, der var bestyrer af Forsøgsmøllen fra 1904 til 1914. (næste side f.o.)

Bentsen projekterede desuden ombygningen af Askov Nedergård, som resulterede i, at det stråttekte stuehus fik tegltag og en 5-fags gavlkvist (Bentsen tegnede også en mere harmonisk 3-fags, der åbenbart var utilstrækkelig). Avlsbygningerne blev ombygget og fik ligeledes tegltag, og resultatet var så vellykket, at hele ejendommen senere blev fredet efter bygningsfredningsloven. (Herunder).

Bentsen ledede også opmålsrejser, der havde til formål at registrere ældre, bevaringsværdigt byggeri, og Bentsen var således den første, der foretog egentlig registrering af nogle af Peder Holden Hansens huse.

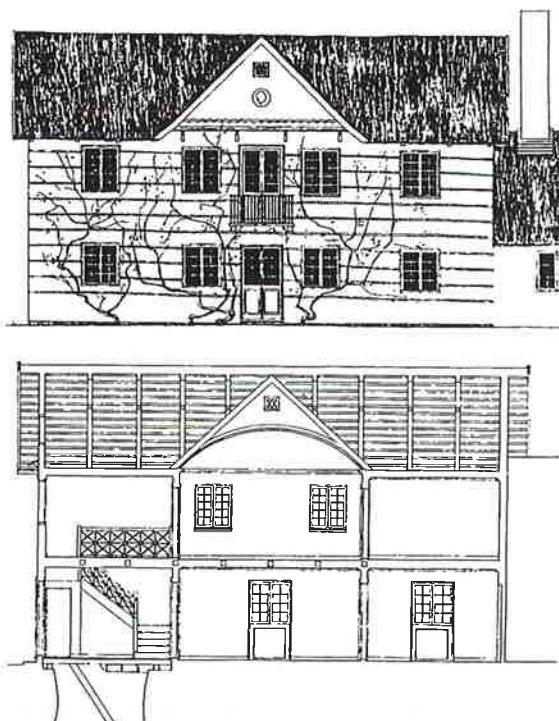

Gudmund Bentsens Heds.

"Møllehytten", som arkitekten, Ivar Bentsen tegnede til sin bror, Gudmund Bentsen, der var bestyrer af Forsøgsmøllen fra 1904 til 1914.

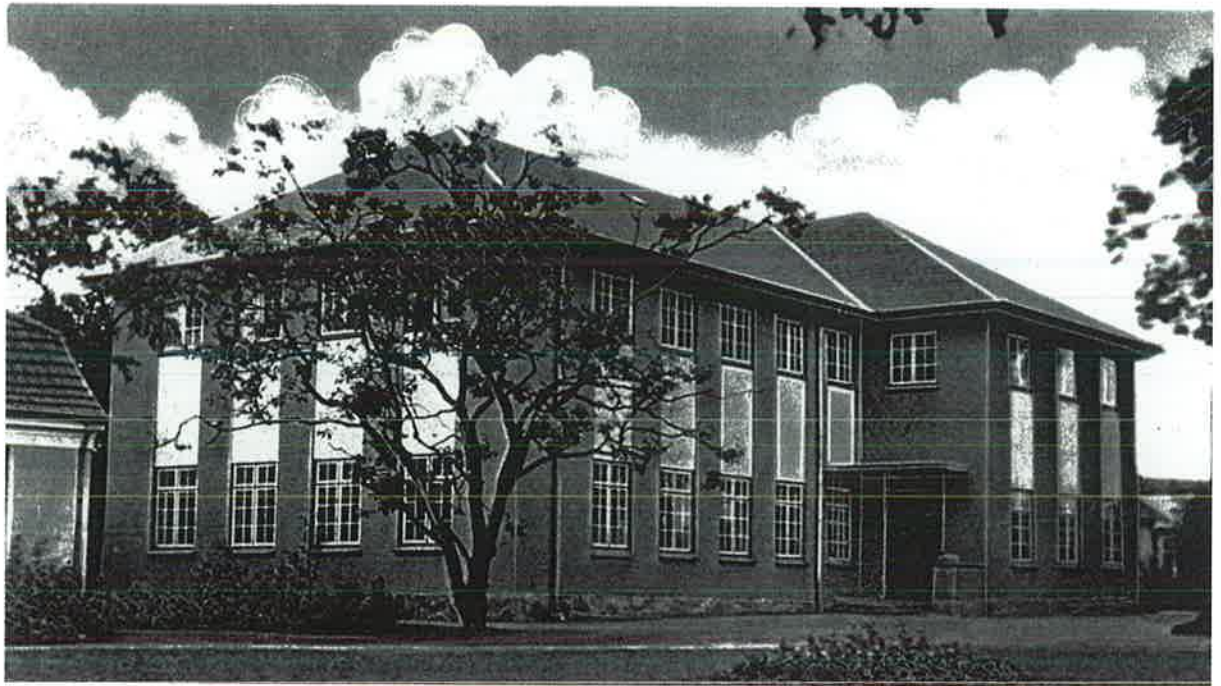
Undertiden havde Bedre Byggeskik-bygningerne konkrete inspirationskilder: F.eks. Askov Højskoles "Grønnegården" fra 1920, tegnet af Frederik Appel. Huset har maleren Nicolai Abildgaards "Spurveskjul" fra 1805 ved Frederiksdal som forudsætning.

Bedre Byggeskik-husene havde som regel en muret gesims som overgang mellem ydermurene og tegltaget – der gerne havde halvvalm i gavlene. De fleste vinduer var smårude, men også vinduer med større ruder i lavformat som i "Møllehytten" og "Grønnegården" var typiske. Her ses f.o. Vejenvej 21 fra 1923 med typisk gavlkvist og karnap samt "Aggershus", Melvangvej 2 fra 1934.

I 1935 opførtes både Askov Højskoles festsal (f.n.) og bibliotek (f.o.), begge tegnede af Jep Fink, der godt tyve år tidligere havde tegnet "Møllehuset" for J.Th. Arnfred.

Bygningerne blev opført i en stram blændingsarkitektur med smårudede vinduer, der er påvirket af Bedre Byggeskik. I begge bygninger er loftrummet uudnyttet, og når bygningerne har forholdsvis lave taghældninger i stedet for Bedre Byggeskiks typiske, store tegltage skyldes det formentlig dette forhold – men måske også den funktionalisme, der begyndte at slå igennem på dette tidspunkt.

TRÆHUSE

Efter at J.Th. Arnfred havde bygget "Møllehuset", erhvervede han en tidligere savmølle med tilhørende lagerbygning af træ, der lå lidt vest for "Møllehuset". Lagerbygningen blev indrettet til værksted og beboelse, og her boede i en periode også nogle af Arnfreds ældste børn. På grunden fortsattes i 1920'erne Poul la Cours mølleforsøg, men i 1930 solgte Arnfred den tidligere lagerbygning til forfatteren Jørgen Bukdahl, der udvidede den med en tilbygning med kvist mod øst og residerede på stedet, som han kaldte "Bjerget", til sin død i 1982. (t.h.)

I 1929 blev det sorte træhus ved "Askovhus" opført som værksted for væversken Poula Trocks uddannelse af vævelærerinder. Huset er tegnet af arkitekten Knud Barfoed, hvis kone var født Trock.

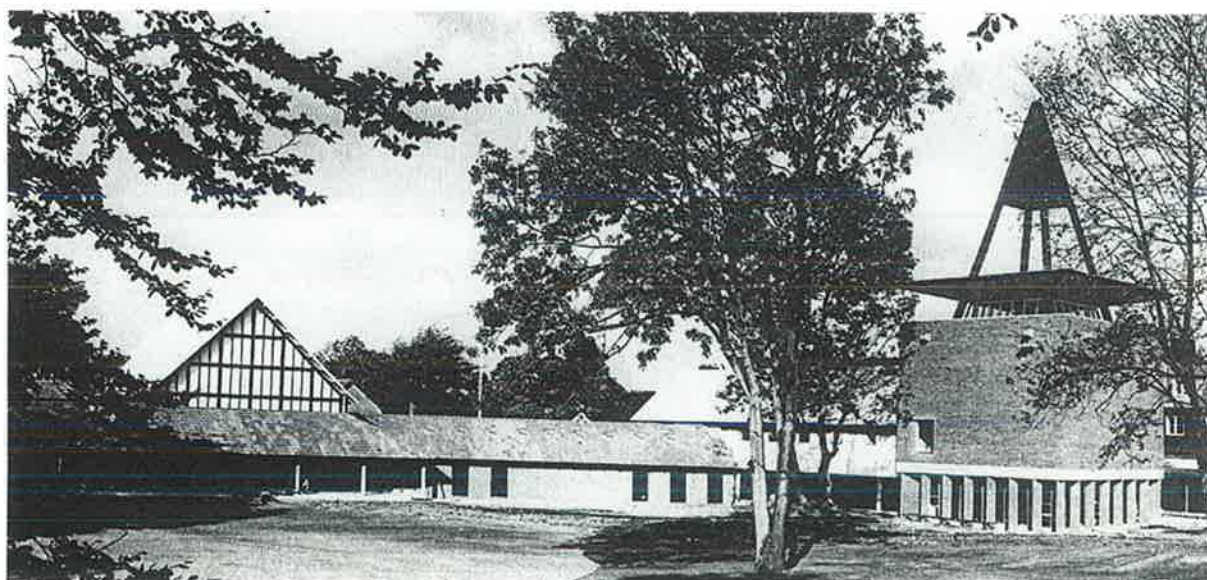
DET STORE HØJSKOLEBYGGERI I 1950'ERNE

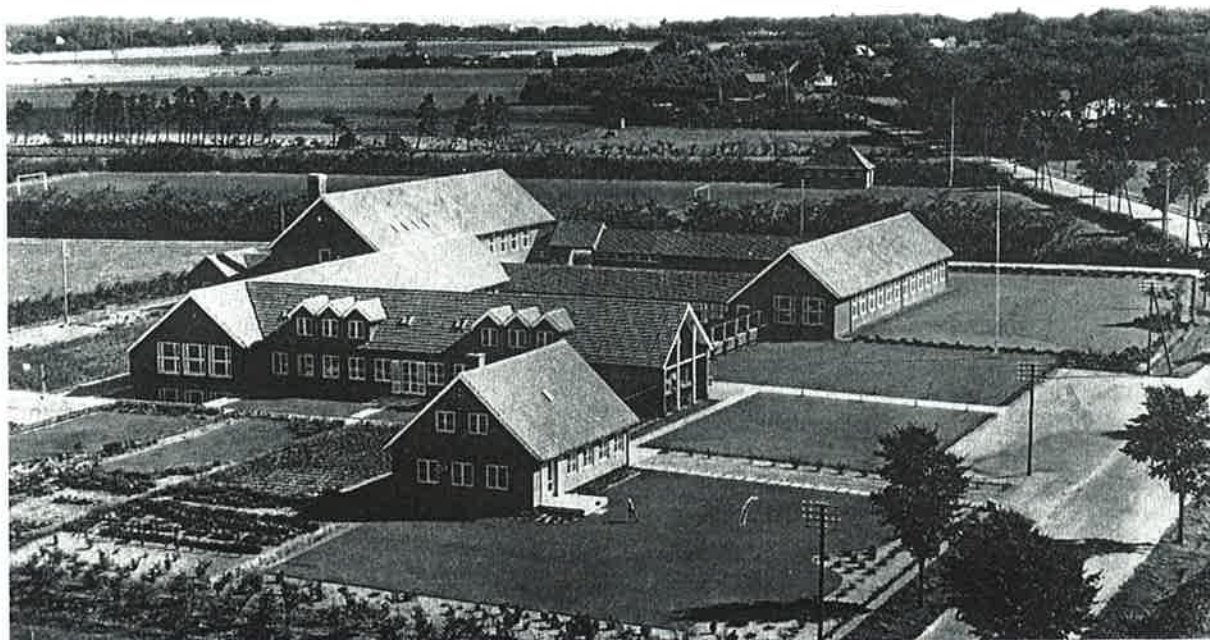
I 1956-58 blev højskolens centrale bygningskompleks fornyet med undtagelse af "Fengers Hus" og Festsalen. Fornyelsen blev projekteret af arkitekterne Tyge Arnfred og Viggo Møller-Jensen, og det lykkedes dem ved at opdele nybyggeriet i en række forskellige og markante bygningskroppe at fastholde det gamle bygningsanlægs varierede udtryk, som skyldtes tilblivelse over en lang årrække.

Mest markante fremstår tårnet, hvis karakteristiske afslutning synes inspireret af de tømrede sømærker langs Vestkysten (og som formentlig skal opfattes som pejlemærke i videre forstand) og spisesalen, hvis treskibede disponering - ud over en stor kapacitet - muliggør, at rummet også kan bruges af få uden at virke halvtomt.

Forud var gået opførelsen af en række elevboliger med tilhørende lærerboliger - udformede som gårdanlæg - i bygningsanlæggets periferi, og opførelsen af tilsvarende elevboliger og lærerboliger blev fortsat kort efter midten af 1960'erne.

Anlæggets centrum er den store plæne med fritstående træer, der - lige som den cirkulære gårdsplads foran hovedindgangen - er planlagt af arkitekterne C.Th. Sørensen og Ole Nørgaard.

I Askovs vestlige del opførtes omtrent samtidig med 1950ernes højskolebyggeri en folkeskole af tilsvarende arkitektonisk kvalitet, tegnet af Hans Erling Langkilde – en samlet og samtidig indsats på skolebyggeriets område, der må betegnes som noget af en bedrift.

Her slutter gennemgangen af Askovs arkitektur og byggeskik – medens Askov stadig er et udpræget skolesamfund, og før parcelhusbebyggelserne begynder at brede sig.

REGISTRANT

Registranten omfatter Askov Højskoles bygninger og de arealer, der bidrager til at tegne billedet af skolen. Selv om registranten først og fremmest omfatter de eksisterende forhold, suppleres højskolens aktuelle oversigtstegning med en næsten 60 år ældre, der viser det bygningsanlæg, som de ældre bygninger indgik i.

Ud over de bygninger, der nu hører til højskolen, omfatter registranten også nogle af de i tidens løb frasolgte og andre, der er indgået i højskolemiljøet på forskellig vis.

Registranten er for de ældre bygningers vedkommende kronologisk opbygget:

Først bringes et ældre foto, der så vidt muligt viser de oprindelige forhold.

Herefter følger opførelsesåret – om muligt også bygherrens navn og arkitektens – samt en kort bygningsbeskrivelse.

Større ændringer af bygningens ydre fremgår af beskrivelsen, og et aktuelt foto giver mulighed for sammenligning af bygningens tidligere og nuværende fremtræden.

Endvidere kan der være litteraturhenvisninger vedrørende bygherre og/eller senere ejere.

Registrantens materiale kan således rumme oplysninger, der sammen med den tilhørende vejledning om typiske bygningsdetaljer, kan være til hjælp for den ejer, der ønsker at fastholde – eller evt. genskabe – en bygningens oprindelige, ydre fremtræden.

For de nyere højskolebygningers vedkommende er beskrivelsen mere summarisk. Dels fordi disse bygninger endnu fremtræder forholdsvis uændrede, dels fordi de kan dokumenteres ved hjælp af det oprindelige tegningsmateriale.

Registranten omfatter følgende bygninger, der er anført i kronologisk rækkefølge lige som oversigten over det bygningshistoriske udviklingsforløb:

TORVET 2, "Fengers Hus", Askov Højskole

"Fengers Hus" er opført af gårdejer Jens Ebbesen på Melvanggaard og var knap færdigt, da forstander Ludvig Schröder i 1865 lejede huset som bolig i forbindelse med højskolens oprettelse. Jens Ebbesen lod i henhold til lejekontrakten et mindre hus opføre til undervisningsbrug. Erhvervelse af grund og bygninger fandt først sted i 1868. I 1869 flyttede højskolelæreren Rasmus Fenger ind i huset, som siden da har båret hans navn.

Huset er i tidens løb blevet stærkt ombygget og fik efter få års forløb spåntag og siden tagpaptag med en kvist mod øst, lige som murværket har stået overkalket. Det fremstår nu i røde sten over en sortmalet sokkel og afsluttes af lyse gesimser under det røde tegltag, i hvis rygning der sidder en enkelt skorstenspipe. Husets hovedform med de skrå afskårne gavle (halvvalm) og de symmetriske facader karakteriserer husene fra tiden omkring midten af 1800-årene. Det samme gælder murværksdetaljer som de flade søjler (pilastre), der flankerer indgangen, og de såkaldte "strømskifter", der afslutter gavlene under de skrå tagflader. Hverken vinduer eller hoveddør er oprindelige, men respekterer traditionel udformning. Husets nuværende fremtræden er etableret inden den store ombygning i 1950'erne.

Litteratur: "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965 og "Askov – En historisk billedbog", 1994.

MALTVEJ 7, "Spindegården"

Beboelseshuset er opført i 1866 af højskolelæreren Heinrich Nutzhorn og hed da Elmely. I 1949 købte væversken Paula Trock ejendommen og lod arkitekten Tyge Arnfred forestå ombygning og udvidelse af beboelseshuset samt opførelse af de to nærmeste længer i det nu U-formede bygningsanlæg til vævelokaler. Efter højskolens erhvervelse blev den tredje værkstedsbygning opført i slutningen af 1970'erne med samme arkitekt. Spindegården er frasolgt højskolen.

Beboelseshuset har pudsede og hvidmalede ydermure over en sort sokkel og afsluttes under det røde tegltag af en muret gesims. Havesiden er forsynet med en bred taskekvist, der fortsætter murplanet over tre fag. Huset har bevaret ældre, traditionelle vinduer uden termoruder og en traditionel, tofløjet fyldingshoveddør.

Beboelseshuset forbindes af en lille mellemgang med et U-formet bygningsanlæg, der rummer atelier og værksted. Disse bygninger har ligeledes pudsede eller skurede og hvidmalede ydermure og afsluttes under de sorte eternittage af murede gesimser eller skrå sugfjæle. Vinduerne - der i to af facaderne danner sammenhængende bånd - er opsprossede, og dørene indgår enten i vinduespartierne eller er lukkede revledøre.

Det samlede bygningsanlæg med de to gårdspladser, der åbner sig bag egealléen, udgør et af de bedste indslag i Askovs bybillede.

Litteratur: "Askov – En historisk billedbog", 1994.

ASKOV KIRKEVEJ 1 ("Fredevang", "Højskolehjemmet", "Hotel Damgaarden")

Huset er opført som børneskole i 1872 af højskolelærer Konrad Jørgensen, der solgte det i 1874 og senere blev bogtrykker i Kolding. Unge højskolelærere fik bolig her, bl.a. Poul la Cour, Poul Bjerger, Jakob Knudsen, Holger Begtrup og Jacob Appel. Det oprindelige navn var Fredevang, men midt i 1950'erne oprettedes her Højskolehjemmet - der senere ændrede navn til Hotel Damgaarden - med bygningen langs Maltvej som restaurationslokale. Da denne funktion ophørte i begyndelsen af 1970'erne, blev bygningerne købt af højskolen og indrettet til børnehave, men er senere solgt.

Den pudsede facades symmetri fremhæves af det let fremspringende toetages midterparti, hvis murhuller prydes af "bryn", lige som underetagens vinduer har dekorerede brystninger. Øverst i gavltrekanten ses Thorvaldsens medaljon, Dagen, hvis motiv forekommer velvalgt til en børneskole. Alle vinduerne har sålbænke. Vinduer og døre er fornyede. Det oprindelige tagmateriale kendes ikke, men huset fremtræder efter en årrække med pandeplader nu med udhængstag af bølgeeternit.

Bygningen langs Maltvej - tidligere adskilt fra det gamle hus af et fælles indgangsparti - fremstod fra første færd i blank mur af røde sten og med eternittag. Vinduerne var torammede med uopdelte rammer (en udformning, der formentlig skyldes påvirkning fra højskolens 1950'er-bygninger). Med henblik på en egaliserings af de forskellige bygninger er vinduerne og indgangspartiets døre afløst af vinduer, der typemæssigt svarer til den gamle bygnings.

Litteratur: "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965 og "Askov – En historisk billedbog", 1994

MALTVEJ 14, "Molbechshus"

Huset er opført i 1880 af højskolens gartner Ole Jensen, der i 1885 solgte det til den nygifte højskolelærer Holger Begtrup. Begtrups flyttede senere hen i Blåhatten og solgte derfor huset i 1892 til Mathilde Molbech, der var enke efter digteren Chr. K.F. Molbech. Frem til højskolens store byggeri i 1950'erne var en del af eleverne indkvarterede hos lærerne eller privat, og forfatteren Martin Andersen Nexø boede i sine to vintre på Askov hos enkefru Molbech. Efter hendes død i 1909 blev huset erhvervet af forfatteren og kritikeren Jørgen Bukdahls forældre, Else Marie og P.K. Pedersen, som dog udlejede huset til bl.a. højskolelæreren Jens Rosenkjær, indtil de flyttede ind i 1913. Huset hed oprindeligt Spurvely og fik først navnet Molbechshus af Bukdahls far.

Ydermurene fremstår pudsede og hvidmalede under udhængstaget, der oprindeligt var dækket med træspån eller skifer og forsynet med vindskeder, hvis udskårne ender krydsede over rygningen, samt to prægtige skorstenspiber. Huset har bevaret de fleste af sine gamle vinduer uden termoruder. Tilføjelsen af en karnap i gadesiden og et malet vindfang af træ er eksempler på usædvanligt vellykkede bygningsændringer og fortjener al mulig ros.

Litteratur: "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965 og "Askov – En historisk billedbog", 1994

MALTVEJ 19, "Veum" og MALTVEJ 17, "Lille Veum", Askov Højskole

Veum er opført i 1879 af højskolelæreren Anders Pedersen. I 1885 blev Veum lejet af højskolen til den første udvidede pigeskole. Jenny la Cour (søster til Poul la Cour), der var medforstander på den udvidede pigeskole, købte Veum i 1886 og udvidede huset med annekset i 1887. I 1889 oprettede Jenny la Cour og Marie Siegumfeldt vævekurser i Veum – og opførte i 1895 et vævehus, der blev nedrevet i 1959. Udviklingen i garnsalget resulterede i opførelsen af Lille Veum som kontor og lager i 1899.

Veum er opført i røde sten over en pudset sokkel og afsluttes af en pudset frise under tagudhænget. Huset er i tidens løb blevet forlænget, og da det oprindelige stråtag blev afløst af spåntag, blev de nuværende kviste opsat. Taget er nu dækket med eternitskifer. Veum har bevaret adskillige oprindelige vinduer samt en oprindelig hoveddør. Dør og vinduer har pudsede indfatninger, og nogle af vinduerne har pudset brystningsdekoration.

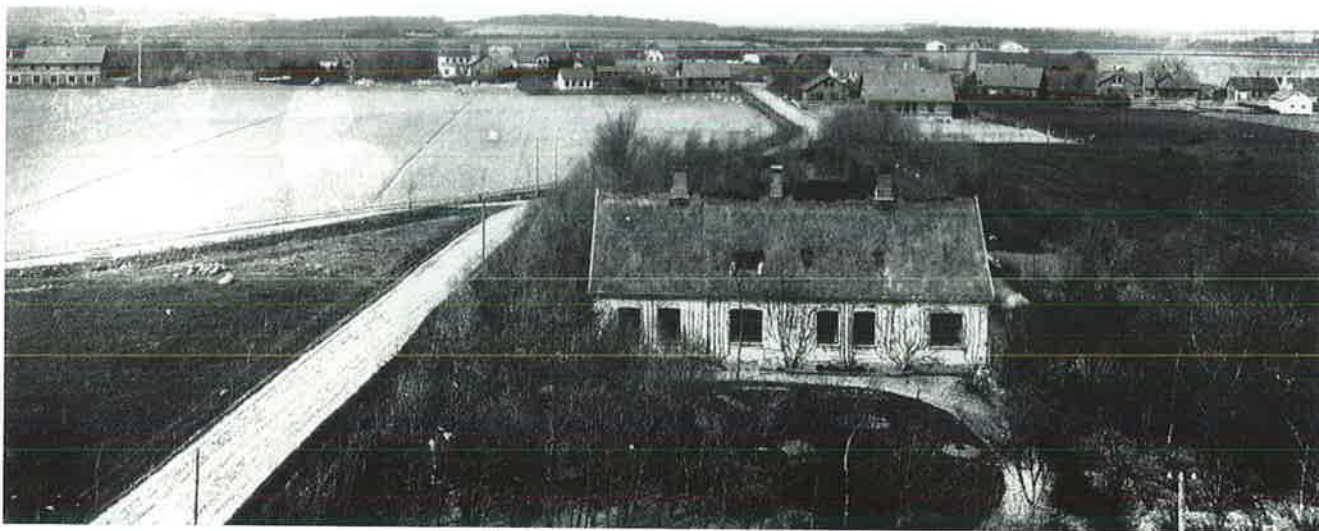
En mellembygning forbinder Veum med annekset, der har tag af naturskifer, men i øvrigt bygningsdetaljer svarende til Veums, herunder bl.a. oprindelige vinduer og en oprindelig dør.

Lille Veum er et mindre hus, men skåret over samme læst som Veum og tækket med naturskifer som annekset. De tre bygninger udgør stadig en sammenhængende helhed og afslutter på fortræffelig måde parkens SØ-hjørne.

Litteratur: "Askov – En historisk billedbog", 1994.

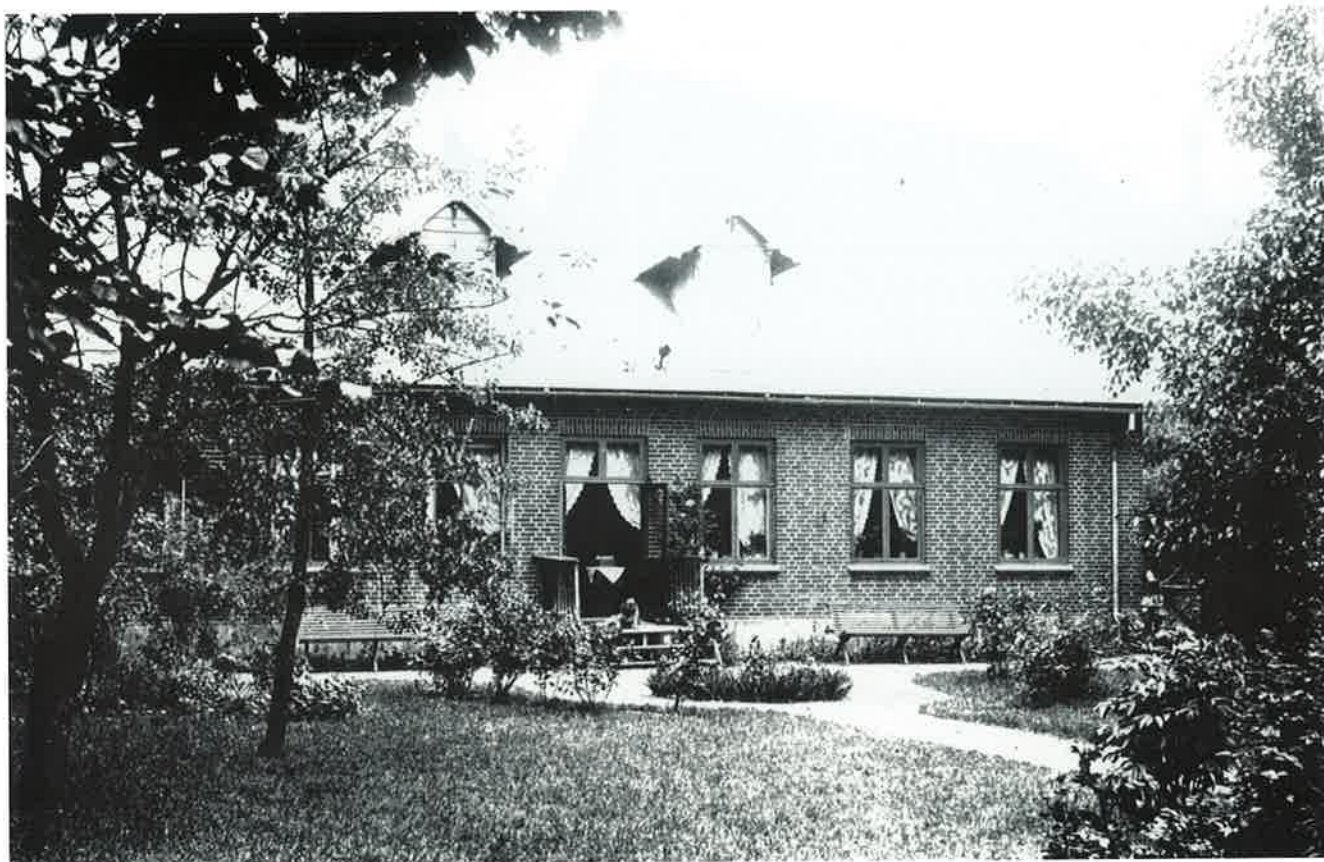

MØLLEVEJ 17, "Askovhus"

Askovhus er opført i 1880 af højskolelæreren og opfinderen Poul la Cour, som indtil da havde boet til leje i Fredevang. Det pudsede hus var oprindelig hvidkalket og havde stråtag. I havesiden vekslede parvist anbragte tofagsvinduer med trefagsvinduer – hvilket fik husets til at se ud, som om det var forlænget mod vest. Gårdsiden er senere ændret, og vindfang tilføjet, lige som huset er blevet rødmalet og har fået andet tag. Efter i en årrække at have fungeret som højskolelærerbolig er Askovhus blevet solgt.

Litteratur: "Poul la Cour, grundtvigianer, opfinder og folkeoplyser", disputats af H.C. Hansen og "Askov – En historisk billedbog", 1994

VEJENVEJ 41, "Blåhatten"

Huset er opført i 1884 af forfatteren og højskolelæreren Jakob Knudsens svigerfar, prokurator Plockross som foræring til datteren og hævdedes at have kostet den dengang fabelagtige sum af 15.000 kr. (til sammenligning blev Molbechshus solgt for 4000 kr. i 1885). Over den pudsede sokkel er murværket udført med flade murpiller på hjørnerne, og i fortsættelse heraf er der flade, murede friser under taget. Huset havde skifertag, som var et af tidens foretrukne tagmaterialer, så husets navn har næppe noget at gøre med taget. Tagets to enkeltkviste blev senere sammenlagt til en bred taskekvist, og de to store skorstenspiber forsvandt. Senere har huset har fået nyt tag af røde betontagsten, lige som de fleste vinduer og døre er udskiftede.

Litteratur: "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965 og "Askov – En historisk billedbog", 1994

Foto 2000. EDC Mæglerne Gosvig & Slangstrup

MØLLEVEJ 2, "Feilbergs Hus"

Huset er opført af den tømreruddannede Jørgen Rasmussen Kirkebjerg, der var elev på højskolen 1883-84 og blev i Askov, hvor han ud over det aktuelle hus opførte Møllevej 1, inden han i 1895 købte Sløjds-kolen og begyndte en sløjds-kole for drenge i overgangs-årene – og i 1908 byggede Toften nord for den nuværende brugs. Feilbergs Hus er opkaldt efter præsten og folkemindeforskeren, professor H. F. Feilberg, der købte huset i 1891 efter at have afsluttet sin præstegerning. Feilberg færdiggjorde i Askov "Ordbog over den jyske Almues Sprog".

Huset fremtrådte oprindeligt i røde sten og med skiferdækket udhængstag, men efter at være solgt af Højskolen har huset undergået en omfattende ombygning: Skifertaget er afløst af sorte tagsten, murværket er blevet vandskuret, og tagetagen er forlænget bagud. Hoveddøren og de fleste vinduer er blevet fornyet.

Litteratur: "H.F. Feilberg" af Marius Kristensen, 1923 og "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965

MØLLEVEJ 1, "Lindely"

Huset er opført af den tømreruddannede Jørgen Rasmussen Kirkebjerg, der var elev på højskolen 1883-84 og blev i Askov, hvor han ud over det aktuelle hus opførte Møllevej 2, inden han i 1895 købte Sløjds-kolen og begyndte en sløjds-kole for drenge i overgangsårerne – og i 1908 byggede Tofte-nord for den nuværende brugs. Ved salget i 1895 blev huset erhvervet af en gartner, der solgte det til højskolelæreren Marius Kristensen. Efter en længere periode i højskolens eje er huset frasolgt.

Ydermurene fremstår i blank mur af røde sten og afsluttes under udhængstaket af en muret frise. Det er forlænget i to etaper mod nord – først i fuldt profil og senere med en smallere og lavere tilbygning. Det oprindelige tagpaptag med glat dækning og de to oprindelige skorstenspiber ses på det gamle foto, hvor huset endnu ikke er forlænget, og hvor tværbygningen på bagsiden endnu ikke er forhøjet. Husets oprindelige vinduer og døre er istandsat på forbilledlig vis og forsynet med forsatsvinduer, der både varme- og lydisolerer (mod støj fra vejen).

Litteratur: "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965

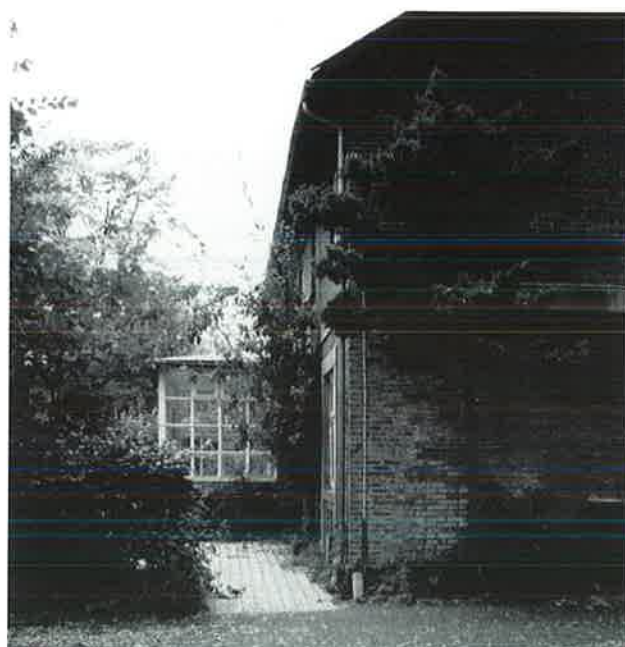
STUDIESTRÆDE 7, ("Bakkehus"), "Lindegården", Askov Højskole

Da højskolelæreren Poul Bjerger giftede sig i 1888, lod han opføre et stort "Bakkehus" med plads til ca. 30 elever ved siden af Veum, således at den udvidede pigeskoles elever kunne bo i en lille koloni på passende afstand af karleskolens.

Underetagens vinduesudformning og dens pudsede indfatninger samt etagebåndet er af samme type som Veums, lige som naturskifertaget med udhæng over ydermurenes afsluttende frise i sine detaljer svarer til anneksets og Lille Veums. Den manglende relation mellem murhullernes placering i hhv. under- og overetage mod haven er uheldig.

Der er bevaret flere gamle døre og vinduer uden termoruder samt en veranda med ubetinget herlighedsværdi – i øvrigt den eneste, der er tilbage, efter at Veums er nedrevet, og Grønnegårdens er ombygget til ukendelighed. Huset forekommer ikke umisteligt, og evt. afløsende byggeri kan med fordel trækkes frem i flugt med Hvide Hus og foredragssalen med henblik på understregning af parkens afgrænsning.

Litteratur: "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965

MØLLEVEJ 3

Huset skal være opført i 1890, og den symmetriske haveside ses på et foto fra o. 1900. Der var skole i huset med indgang i gavlens nu sløjfede tilbygning af træ og to skolestuer bag gavlen. Kort før 1920 blev huset erhvervet af Tabitha Helweg, enke efter pastor Helweg, Askovs første valgmenighedspræst. Deres datter Karen blev gift med J.Th. Arnfred, hvis børn derfor kaldte huset "Mormors Hus". Karen og J.Th. Arnfred flyttede ind i huset efter forstanderskiftet i 1953, og efter Arnfreds død blev huset overtaget af Gudrun og Johs. Ryberg, hhv. kontorleder og gartner på højskolen gennem mange år.

Der er gjort mere ud af husets murværksdetaljer end i de samtidige huse, idet husets hjørner har flade piller, hvis murplan fortsættes af friser under det skiferdækkede udhængstag. Mellem hjørnepillerne er der lyse bånd i niveau med hhv. bund og top i vindueshullerne. Nogle af de oprindelige døre og vinduer er bevaret, men vestgavlens dør er tilmuret.

MØLLEVEJ 21, "Forsøgsmøllen"

Den store forsøgsmølle til brug for højskolelæreren og opfinderen Poul la Cours forsøgsvirksomhed blev opført i 1897 for en statslig bevilling og afløste den første forsøgsmølle fra 1891, hvis mølle herefter leverede vand til Askov by, indtil den havarede i en julestorm i 1902. Den store mølle er tegnet af arkitekten, P.V. Jensen-Klint. I 1902 etablerede la Cour et lokalt elektricitetsværk på Forsøgsmøllen, og året efter tog han initiativ til oprettelsen af DVES, Dansk Vind Elektrisitets Selskab med henblik på rådgivning og kurser i forbindelse med oprettelse af små, landlige elektricitetsværker. I 1929 brændte selve møllen og blev afløst af en "vindmotor" på et gittertårn. I 1935 afhændede Staten Forsøgsmøllen til højskolen, som herefter stod for elproduktionen, indtil den ophørte i 1958. Vindmotoren blev taget ned i 1968 på grund af korrosion. Højskolen solgte i 2000 Forsøgsmøllen, som med hjælp fra den danske vindmølleindustri blev erhvervet af Poul la Cour Fonden, der har etableret et museum på stedet i samarbejde med støtteforeningen Poul la Cour Museets Venner.

Bygningskomplekset fremtræder med skurede og hvidkalkede ydermure og tage af skifer eller tagpap. Port, vinduer og døre, hvoraf flere er oprindelige, står rødmaledede. På den støbte ottekant, der bærer vindmotorens gittertårn, er opstillet et observatorium. Bygningerne på gårdspladsens sydside er yngre end Forsøgsmøllen.

Forsøgsmøllen er centrum i et kulturmiljø, hvor grunden til Danmarks førende position på det internationale vindmølleområde blev lagt.

Litteratur: "Forsøgsmøllen i Askov" af H.C. Hansen, 1981, "Poul la Cour, grundtvigianer, opfinder og folkeoplyser", disputats af H.C. Hansen, "Askov – En historisk billedbog", 1994, "Poul la Cours forsøgsmølle og mølleforsøgene i Askov" af Steffen M. Søndergaard i Fra Ribe Amt 2002.

STUDIESTRÆDE 5, "Bakkehuset"

Højskolelærer Poul Bjerger, som havde ladet nabohuset med samme navn og med plads til 30 elever opføre, da han blev gift i 1888, skal have opført det aktuelle hus, da han og hans kone efterhånden blev trætte af den store husholdning. De tog navnet med, hvorefter det oprindelige Bakkehus fik navnet Lindegården. Huset har senere været ejet af højskolelærerpæret Mary og Georg Wulff og endnu senere af højskolelærer Hanne Rydal.

På oversigtsplanen fra 1944 anføres Bakkehuset at være fra o.1925. Denne datering forekommer imidlertid alt for sen og kan skyldes en forveksling med nabohuset, Pileskud, der er fra 1925. Ganske vist afsluttes Bakkehusets ydermure uden udhæng men med gesimser, og skifertaget har halvvalm - men detaljer som murhuller, vinduer og døre er mere beslægtede med udformningerne fra o.1900. Således er hoveddøren magen til dørene i parksiden i Hvide Hus fra 1898, og den oprindelige havedørs fyldinger samt de skrå affasninger i det omsluttende ramtræ har paralleller i hhv. nordsiden af Forsøgsmøllen fra 1897 og i Lille Veums hoveddør fra 1899.

"Hvide Hus", Askov Højskole

Huset er opført i 1898 med Rolf Schröder som arkitekt. Underetagen rummede oprindeligt en lærerlejlighed mod syd - den første lærerbolig højskolen byggede, idet lærerne med undtagelse af Rasmus Fenger selv måtte sørge for bolig - samt bibliotek og forskellige undervisningslokaler. I overetagen og tagetagen var der elevværelser.

Huset er disponeret med fremspringende sidepartier mod Studiestræde og et let fremspringende midterparti mod parken. Ydermurene står hvidmalede, og underetagen har store og fladbuede vindueshuller, der fortrinsvis optræder parvis, medens over- og tagetages mindre vinduer er samlet i vinduesbånd, der får den store bygningsblok til at fremtræde med en vis lethed. Underetagens oprindelige døre - der havde små halvtage - bevaret i langsiden mod pergolaen, og i over- og tagetage er adskillige gamle vinduer uden termoruder bevaret. Underetagens vinduer er derimod fornyede, lige som taget er omlagt og for længst har mistet sine to store, markante skorstenspiber.

Det originale hus er med til at tegne billedet af det lange udviklingsforløb i højskolens bygningshistorie og indgår som nødvendigt element i afgrænsningen af parken.

Litteratur: "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965 og "Askov – En historisk billedbog", 1994

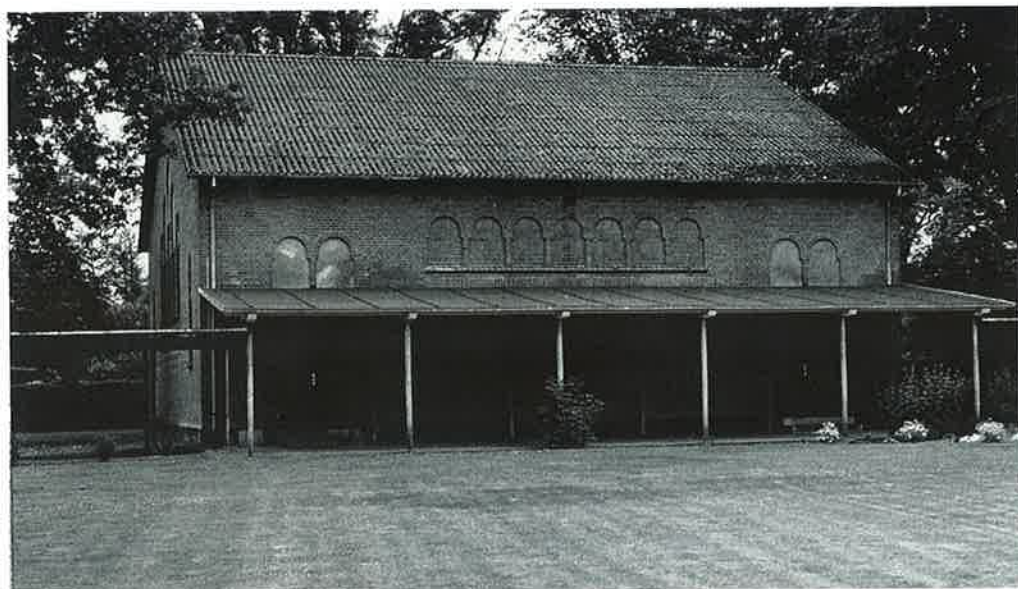

"Foredragssalen", Askov Højskole

Foredragssalen er opført i 1905 med Rolf Schröder som arkitekt. Den firkantede bygning omslutter en ottekantet sal med trekantede vindfang bag de to indgangsdøre mod parken og trekantede depotrum i de modstående hjørner. Ydermurene er opført i blank mur af røde sten og prydes af blændingsdekorationer med hhv. mønstermurværk og pudset bund. Gavlene afsluttedes oprindeligt af lave gavlkamme med en afrundet opsats for oven – en løsning, som Schröder fem år tidligere havde benyttet i Askov Kirke. Ved tagomlægningen i 1968, hvor de nuværende bølgeeternitplader blev oplagt, var gavlkammene dog for længst væk. De oprindelige indgangsdøre samt de oprindelige, opsprossede vinduer i vindfang og depotrum er bevarede. Foredragssalen har derimod fået uoplukkelige og uopdelte vinduer. Det fortræffelige hus er lige som Hvide Hus med til at tegne billedet af det lange udviklingsforløb i højskolens bygningshistorie og indgår som nødvendigt element i afgrænsningen af parken.

Litteratur: "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965 og "Om huse i Askov" af Tyge Arnfred i Askov Højskoles årsskrift 1992

43 Parti fra Askov.

ASKOV KIRKEVEJ 2, "Toften"

Huset er opført af den tømreruddannede Jørgen Rasmussen Kirkebjerg, der var elev på højskolen 1883-84 og blev i Askov, hvor han ud over det aktuelle hus opførte Møllevej 1 og 2, inden han i 1895 købte Sløjds-kolen og begyndte en sløjds-kole for drenge i overgangsårene – og i 1908 byggede Toften nord for den nuværende brugs. Huset har senere været bolig for bl.a. højskolelæreren Holger Kjær.

Toften er udformet som et vinkelhus og fremtrådte tidligere med gulkalkede murflader, der blev afsluttet af en hvidmalet frise under hhv. udhængstaget og de bræddbeklædte gavltrekanter. Stueetagen har få og store vinduer, medens der under gavltrekanterne er vinduesbånd – en vinduesdisponering, der minder om den i Hvide Hus. Det oprindelige tagmateriale af flade, røde tagsten er afløst af røde vingetegl, og vinduer og døre, der tidligere var brunmalede lige som vindske der og gavltrekanter, er fornyede.

Litteratur: "Askov Højskole 1865-1915" af Hans Lund, 1965 og "Askov – En historisk billedbog", 1994

VEJENVEJ 46, "Bjerrehus"

Villaen er bygget i 1909 af civilingeniør Jacob Bjerre, der var rådgivende ingeniør for DVES, Dansk Vind Elektrisitets Selskab, som Poul la Cour havde oprettet i 1903 med henblik på rådgivning og kurser i forbindelse med oprettelse af små, landlige elektricitetsværker.

Huset er opført på en høj kælder og karakteriseres af en række gavlkvistagtige udbygninger på den centrale bygningskrop. Ydermurene står pudsede og hvidmalede til bjælkelagshøjde, men har herover en rødmalet bindingsværkskonstruktion med hvide tavler. Også halvtagsbygningen med indgangspartiet er udformet som en rødmalet tømmerkonstruktion. Udhængstaget er nu dækket af nyere, kantede falstagsten. Skorstenen på den østvendte gavlkvist er stadig i behold, men mangler på den højeste tagrygning. Hovedetagens vindueshuller er buede, og vinduerne har uopdelte underrammer og smårudede overrammer. Huset har en stor glasveranda.

Litteratur: "Askov – En historisk billedbog", 1994

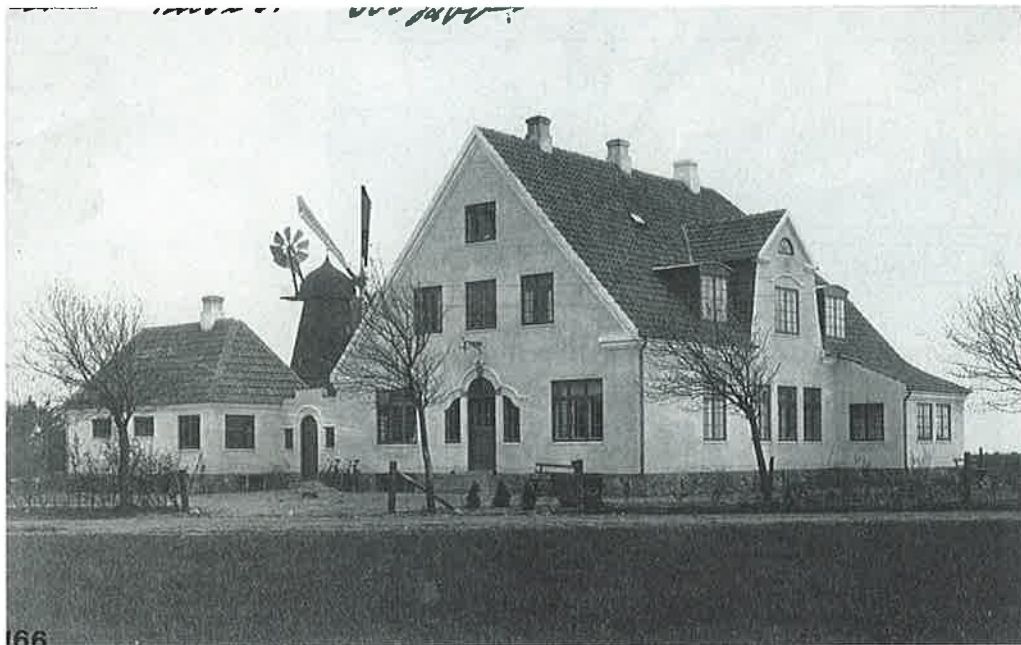
MØLLEVEJ 23, "Møllehytten"

Møllehytten er opført i 1913 af den daværende møllebestyrer, Gudmund Bentsen og tegnet af hans bror, arkitekten Ivar Bentsen. Bentsen, der var en af initiativtagerne til Bedre Byggeskik, projekterede også ombygningen i 1915 af Askov Nedergaards stuehus og avlsbygninger. Desuden gav han gavlen på Torvets for længst nedrevne bagerbutik en arkitektonisk opstramning.

Det næsten kvadratiske hus er opført i røde sten og afsluttes af en hvid gesims under det store tegltag. Vinduesruderne i lavformat var et typisk træk i mange af Bedre Byggeskik-husene, lige som det er et traditionelt træk, at vinduerne aftager i højden - her med en rude - for hver etage. Døre og vinduer er fornyede, og huset har senere fået tilføjet en garage i samme formsprog mod nord samt en lukket veranda mod syd.

Litteratur: "Askov – En historisk billedbog", 1994 og "Poul la Cours forsøgsmølle og mølleforsøgene i Askov" af Steffen M. Søndergaard i Fra Ribe Amt 2002.

MELVANGVEJ 1, "Møllehuset"

Møllehuset er opført i 1914 af J.Th. Arnfred, kursusleder på forsøgsmøllen og højskolelærer på Askov Højskole fra 1910, forstander fra 1928 til 1953. Huset er tegnet af arkitekt Jep Fink.

Huset fremstår nu skuret over kampestenssoklen og afsluttes under taget af murede gesimser. De oprindelige røde falstagsten er afløst af sorte, glaserede. På begge sider af langsidernes gavlviste er der oprindelige tagkviste. Huset har med enkelte undtagelser bevaret sine oprindelige yderdøre og vinduer. Til det oprindelige udhus er der senere føjet en mur med portåbning samt en garage, der harmonerer fint med de oprindelige bygninger, og sammen med dem udgør et helt bygningsanlæg. Bygningerne udgør to sider i en fin, lille forplads, der åbner sig mod Melvangvej mellem høje bøgehække og præsenterer ejendommen på fortræffelig vis.

Litteratur: "J.Th. Arnfred" af Poul Dam, 1982 og "Askov – En historisk billedbog", 1994.

Ældre foto, der viser "Møllehuset" med hvidkalket murværk og mørke vinduer. Her ses desuden alle husets oprindelige skorstenspiber.

STUDIESTRÆDE 1, "Grønnegaarden", Askov Højskole

Huset er opført i 1920 og er tilskrevet arkitekten Frederik Appel, som her har ladet sig inspirere af maleren Nicolai Abildgaards Spurveskjul fra 1805 ved Frederiksdal. Over den sorte sokkel fremstår huset med pudsede og hvidmalede ydermure, incl. den store gavlkvist, der giver huset karakter. Udhængstaget er teglhængt. Huset har nyere termorudevinduer, men den gamle indgangsdør er bevaret. Huset er typisk for Bedre Byggeskik-perioden og bidrager dermed til at tegne det lange udviklingsforløb i højskolens bygningshistorie.

Litteratur: Askov Bylaug 1886-1936

VANGEVEJ 4, "Pileskud"

Pileskud er opført af højskolelærerpæret Charlotte og Bo Rud i 1925 som et gennemarbejdet eksempel på Bedre Byggeskik med fine detaljer som gavlens svage fremspring under det skrå afskårne tag (halvvalm). Rødstensmurværket afsluttes under taget af hvide gesimser. Taget, der tidligere var dækket med røde vingetegl er omlagt med kantede falstagsten, og de oprindelige smårude vinduer har fået afløsere med termoruder. Den oprindelige hoveddør med overvindue og indfatning er dog bevaret. Mod nord har huset fået en tilbygning med fladt tag.

MØLLEVEJ 15

Det sorte, toetages træhus er opført af væversken Poula Trock i 1929 efter tegning af arkitekt Knud Barfoed, hvis kone var født Trock. Huset blev anvendt som værksted for Poula Trocks uddannelse af vævelærerinder indtil 1934, hvor denne uddannelse flyttede til Sønderborg. Herefter blev huset ramme omkring Charlotte Ruds håndarbejds læreruddannelse frem til 1950, hvor Charlotte og Bo Rud blev forstanderpar på Kerteminde Husflidshøjskole, og håndarbejds læreruddannelsen flyttede med. Senere er bygningen blevet anvendt af højskolen og solgt sammen med Askovhus.

Huset har herefter fået en rødmalet afløser for halvtagsbygningen ved sydgavlen og har desuden fået nyt tag med hvide vindskeder.

Litteratur: "Askov – En historisk billedbog", 1994

Savmøllen og "Drengenes Hus" tegnet i 1923 af Arnfreds ældste søn, Niels Henrik.

T.v. Savmøllen, hvis møllestub var indrettet til udsigtsplads.

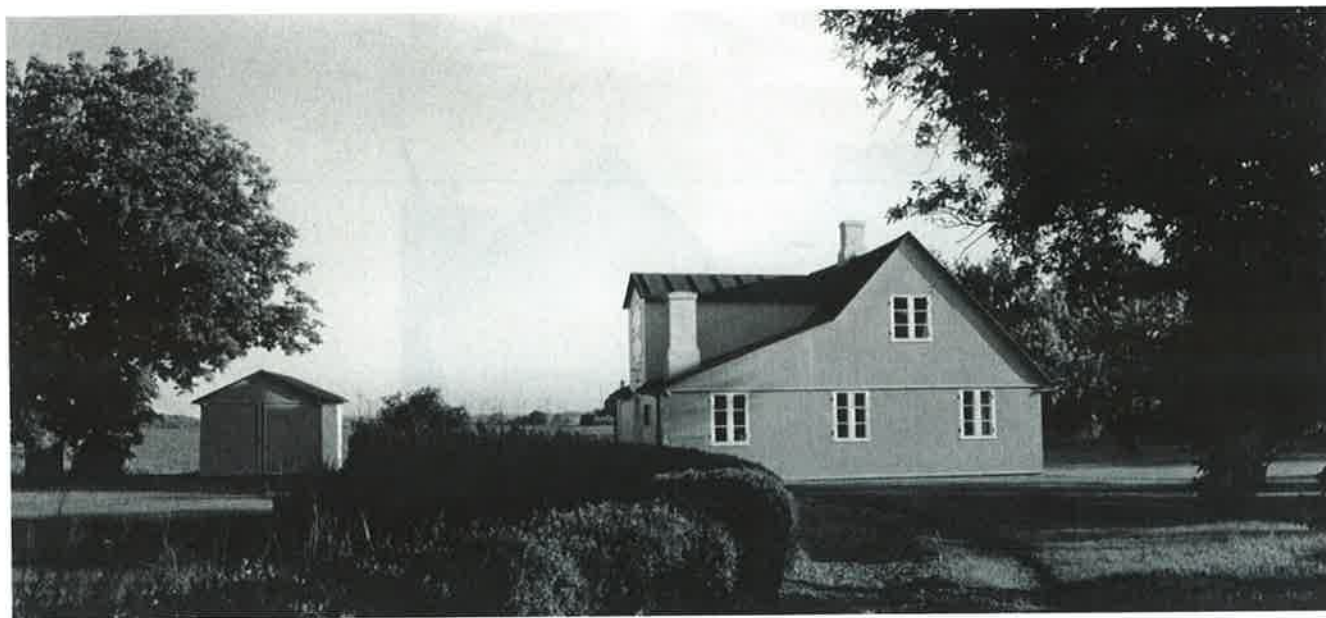
T.h. "Drengenes Hus" - den nuværende bygning, som Bukdahl udvidede med halvtagsbygning og midterkvist - og bagest vindmåleren, der blev anvendt til mølleforsøgene.

MELVANGVEJ 7, "Bjerget"

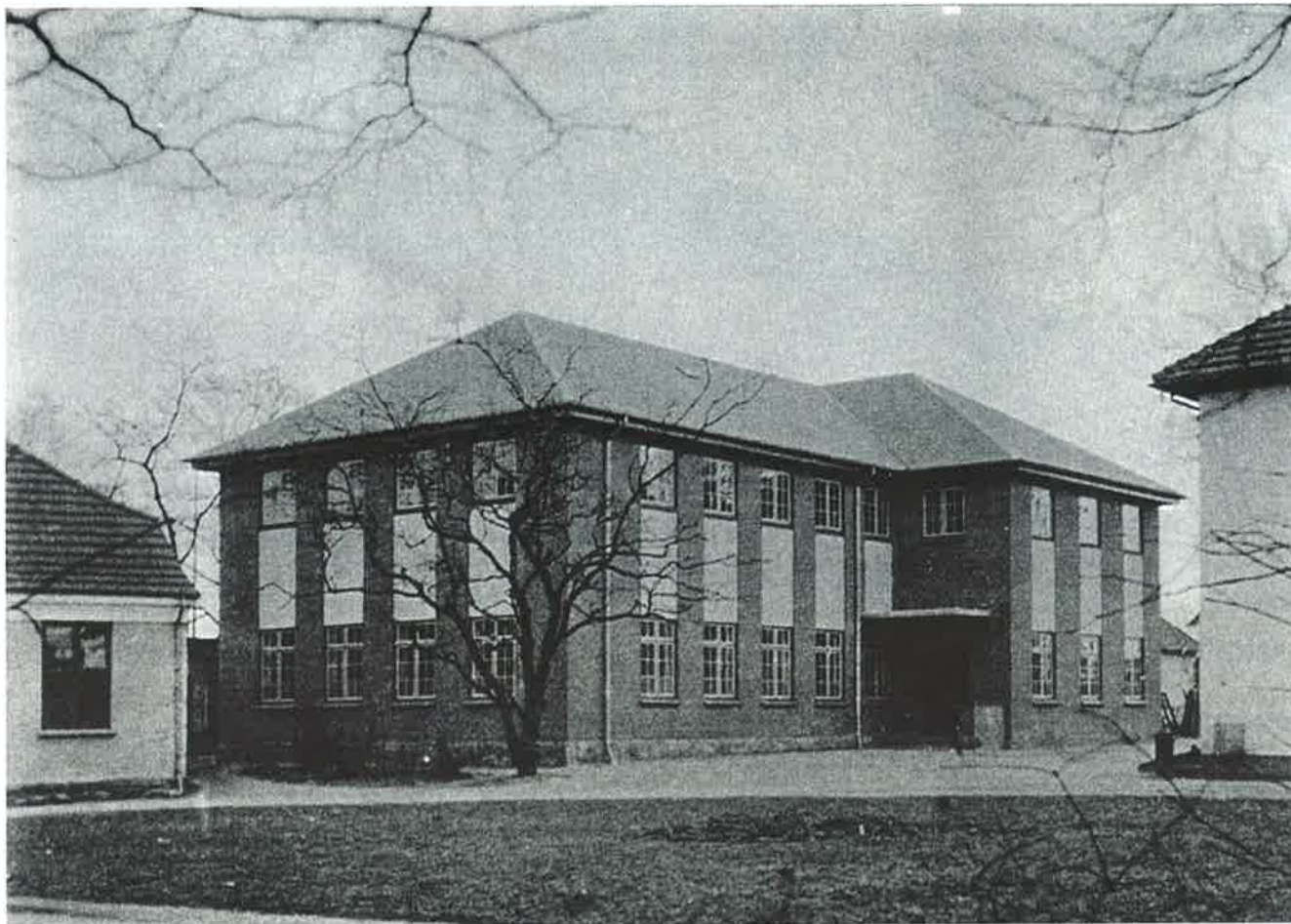
Vest for Møllehuset, som J.Th. Arnfred byggede i 1914, lå møllebygger Christensens savmølle, der sammen med endnu en bygning på grunden var blevet brandforsikret i 1900. Møllebyggerens ejendom blev i 1919 erhvervet af Arnfred, som indrettede savmøllen til hønsehus og den ene ende af underetagen i lagerbygningen ved siden af til bolig for familiens altmuligmand og et par loftværelser til sine fire drenge. Arnfred, der også var kursusleder på Forsøgsmøllen, afprøvede i begyndelsen af 1920'erne for Statens Redskabsudvalg et par vindmøller på grunden med henblik på færdiggørelse af Poul la Cours vindmølleforskning. Efter at Arnfred var blevet forstander på højskolen, blev den tidligere lagerbygning i 1930 erhvervet af forfatteren og kritikeren Jørgen Bukdahl, der ombyggede huset og udvidede det med en halvtagsbygning med gavlkvist. Bukdahl døbte stedet Bjerget og residerede her til sin død i 1982.

I 1990 undergik huset en tiltrængt istandsættelse og restaurering, hvorunder diverse sekundære tilbygninger blev fjernet, således at huset atter fremtræder som da Bukdahl havde færdiggjort udvidelsen efter erhvervelsen i 1930. Arnfreds og Bukdahls gamle vinduer er istandsat og forsynet med forsatsvinduer, og den gamle yderdør er istandsat, lige som husets udvendige, malede træbeklædning er fornyet, og tagpapdækningen med trekantlister er retableret. Huset er herefter erklæret bevaringsværdigt af Det Særlige Bygningssyn, der rådgiver bygningsfredningsmyndighederne og sikret med tinglyst bevaringsdeklaration.

Litteratur: "Bjerget i Askov" af Steffen M. Søndergaard i Fra Ribe Amt 1989, "Om huse i Askov" af Tyge Arnfred og "Bjerget i Askov" af Steffen M. Søndergaard i Askov Højskoles årsskrift 1992, "Poul la Cours forsøgsmølle og mølleforsøgene i Askov" af Steffen M. Søndergaard i Fra Ribe Amt 2002.

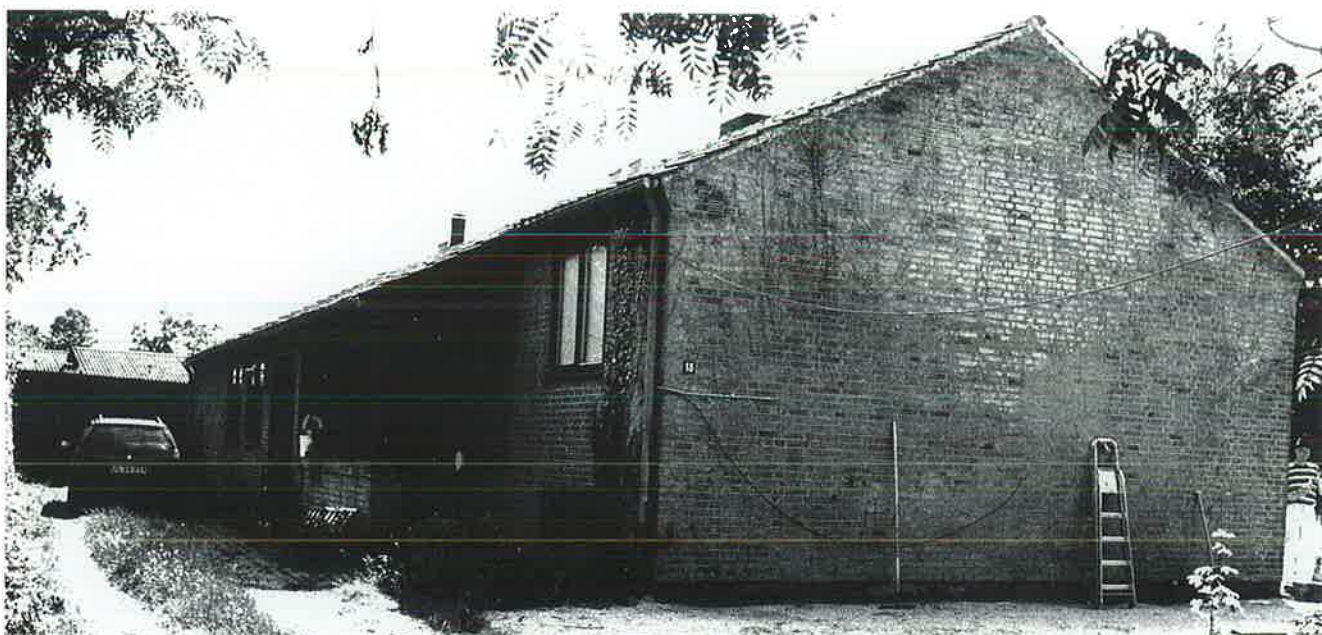

"Biblioteket", Askov Højskole

Biblioteket er lige som Festsalen opført i 1935 efter tegning af arkitekt Jep Fink. Også det T-formede bibliotek fremstår med en stram fagdeling, der fremhæves af vinduesplaceringen i de pudsede blændingsfelter. Også her er vinduerne smårude, og underetagens vinduer er én rude - anbragt i særskilt overramme - højere end overetagens. Vinduesrammerne har dog fået afløsere med termoruder. I modsætning til Festsalen har Biblioteket afvalmede, d.v.s. skråt afskårne gavle.

Litteratur: "Om huse i Askov" af Tyge Arnfred i Askov Højskoles årsskrift 1992

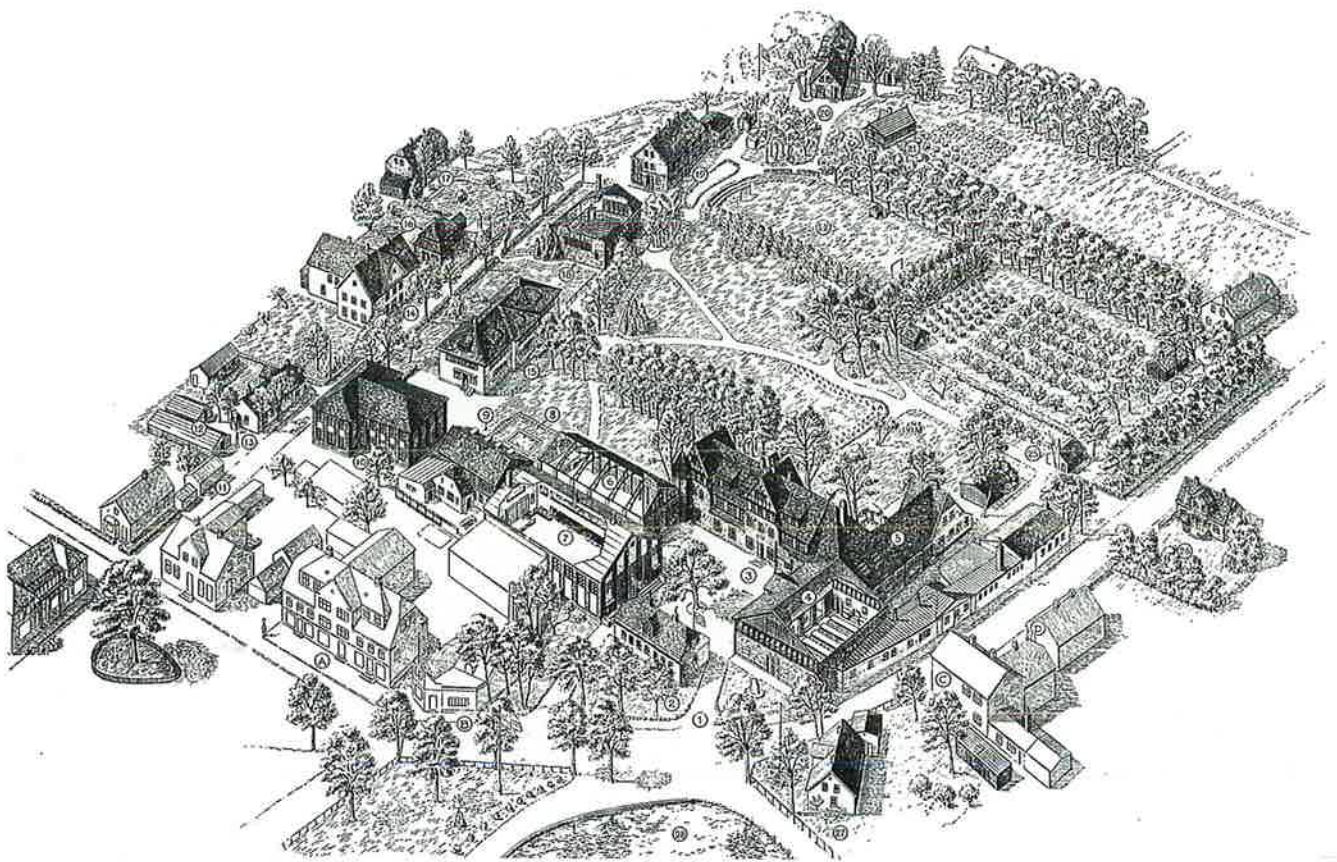

VANGEVEJ 13

Huset er opført i 1953 af højskolens daværende forstanderpar Ellen Grønlund og Knud Hansen med Svend Aage Aakjær som arkitekt. Huset består af to skarptskårne bygningsblokke, der er forskudt for hinanden både i det lodrette og i det vandrette plan – men således at tagfladen mod øst er gennemgående. En kraftig skorsten er placeret i overgangen mellem de to blokke. Huset er opført i røde mursten, og langsiderne afsluttes under tegltaget af en sort sugfjæl, der fortsætter omkring halvtaget over kældernedgangen. Huset har torammede vinduer med uopdelte rammer – en vinduesudformning, der også er anvendt på højskolen, lige som kombinationen af mørkerøde mursten og grønmalede vinduer og døre.

Oversigtstegning fra 1944:

1 Hovedindgang, 2 Fengers Hus, 3 Hovedbygning med kontor, avisstue og lille foredragssal, 4 Dagmarsalen, 5 Forstanderbolig, 6 Gymnastiksal, 7 Festsal, 8 Bassin, 9 Gule Hus, 10 Bibliotek, 11 Studiestræde, 12 Cykelstald, 13 Sygehus, 14 Grønnegården, 15 Hvide Hus, 16 Rolighed, 17 Bakkehuset, 18 Store foredragssal, 19 Lindegården, 20 Veum, 21 Vævehuset, 22 Boldplads, 23 Frugthave, 24 Hytten, 25 Drivhus, 26 Nørreled, 27 Damgården, 28 Dammen, 29 Elmely. A Brugsen, B Konditori, C Posthus og boghandel, D Købmandsforretning.

ASKOV HØJSKOLES BYGNINGSKOMPLEKS SIDEN 1950'erne

I 1950'erne påbegyndtes en nødvendig fornyelse af højskolens bygningskompleks med Tyge Arnfred og Viggo Møller-Jensen som arkitekter på bygningerne, medens C.Th. Sørensen og Ole Nørgaard stod for parken, den runde plads ved indgangen og egealléen langs vejen.

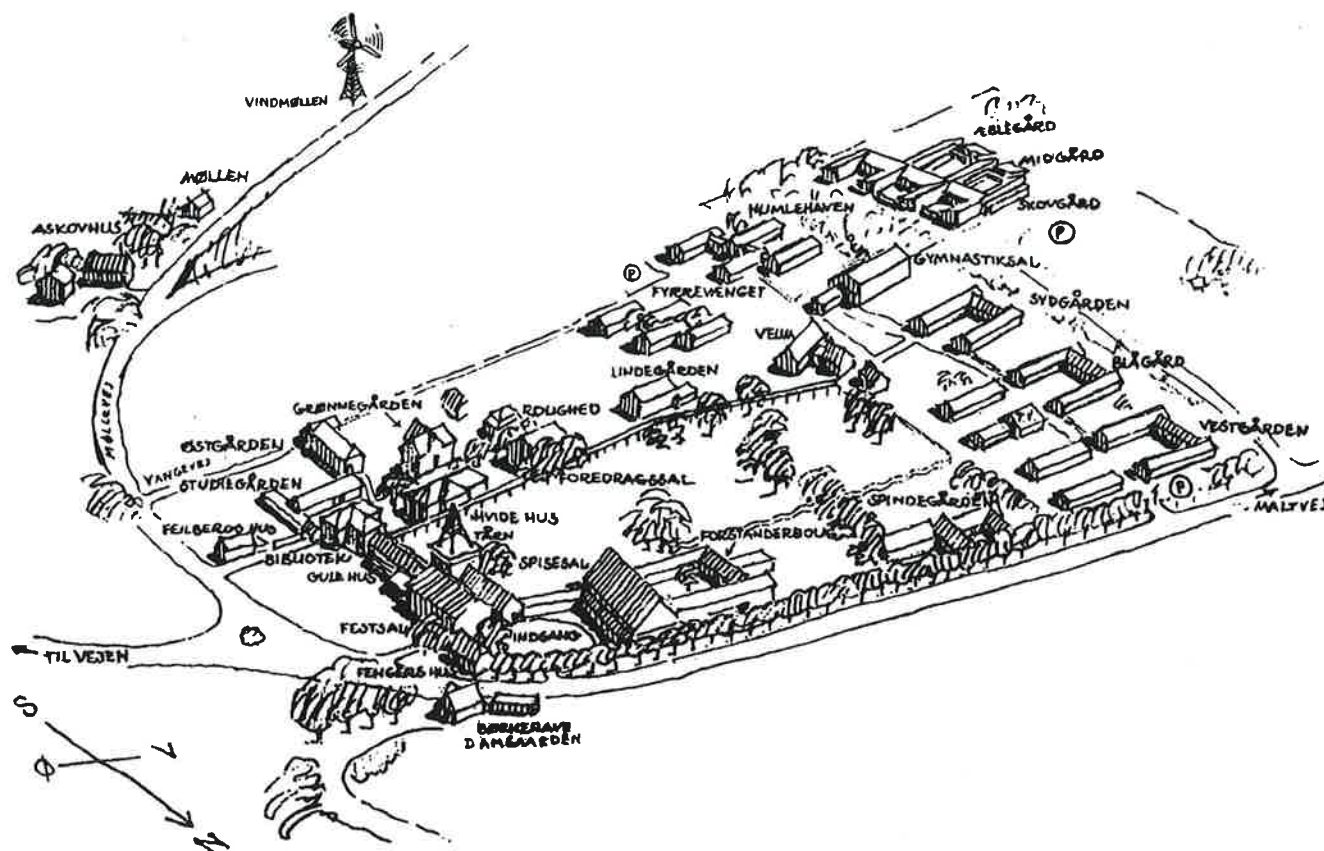
Det nye bygningsanlæg tog konsekvensen af, at skolen ikke længere bestod af bygninger omkring en bondegårds gårdsplads, men at der efterhånden var opført en række bygninger i parken. Skolens centrale "rum" blev derfor et parkrum med en stor plæne og fritstående træer - omsluttet af ældre huse og ny bebyggelse.

Den nye bebyggelse, der afløste den gamle hovedbygning, blev opdelt i forskellige bygningsblokke og fastholder på denne måde det gamle bygningsanlægs varierede udtryk:

I tilslutning til Festsalen opførtes i 1958 en toetages bygning med hovedindgang og med opholds- og avislæsestue i stueplan. I fortsættelse heraf fulgte skolens mest markante bygning, Tårnet, med to trekantede undervisningslokaler i stueplan og herover et stort, kvadratisk foredragslokale med højtsiddende vinduesbånd under taget, der bæres af en pyramideformet tagkonstruktion.

En enetages fløj med gang mod parken og kontorer mod gården forbandt i 1960 den toetages bygning med spisesalen, der er disponeret som treskibet rum med højt midterskib og lave sideskibe - afsluttet af køkken.

Spisesalen danner sammen med den tilhørende økonomibygning langs vejen - og sammen med mødelokaler og forstanderbolig langs parken, alle fra 1959 - et lukket, firelænget anlæg, fra hvis gårdsrum der er adgang til forstanderboligen. I fortsættelse af forstanderboligen adskiller en tynd, kurvet hegnsmur forstanderboligens have fra parken.

Tyge Arnfred og Viggo Møller-Jensens oversigtstegning fra o.1981 med det nye Gule Hus og vindmøllen, men uden varmecentralen.

Forud for nedrivningen af den gamle hovedbygning var der i 1956 opført afløsere for dennes elevboliger i Blågården og Vestgården, der blev placeret, således at de afslutter parkrummet mod vest. Mod nord blev parken afgrænset af ældre huse - Hvide Hus, Foredragssalen, Lindely, Veum og Lille Veum - og en overdækket pergola langs disse bygninger blev opført som fortsættelse af den indendørs ganglinje i den nye "hovedbygning".

I 1957 opførtes Studiegården med undervisningslokaler, og i 1958 fulgte Østgården med flere elevværelser.

Sydgården samt en ny gymnastiksal fortsatte i 1960 rækken af bygninger vest for parken.

I 1966 kom Fyrrevænget og Humlehaven til.

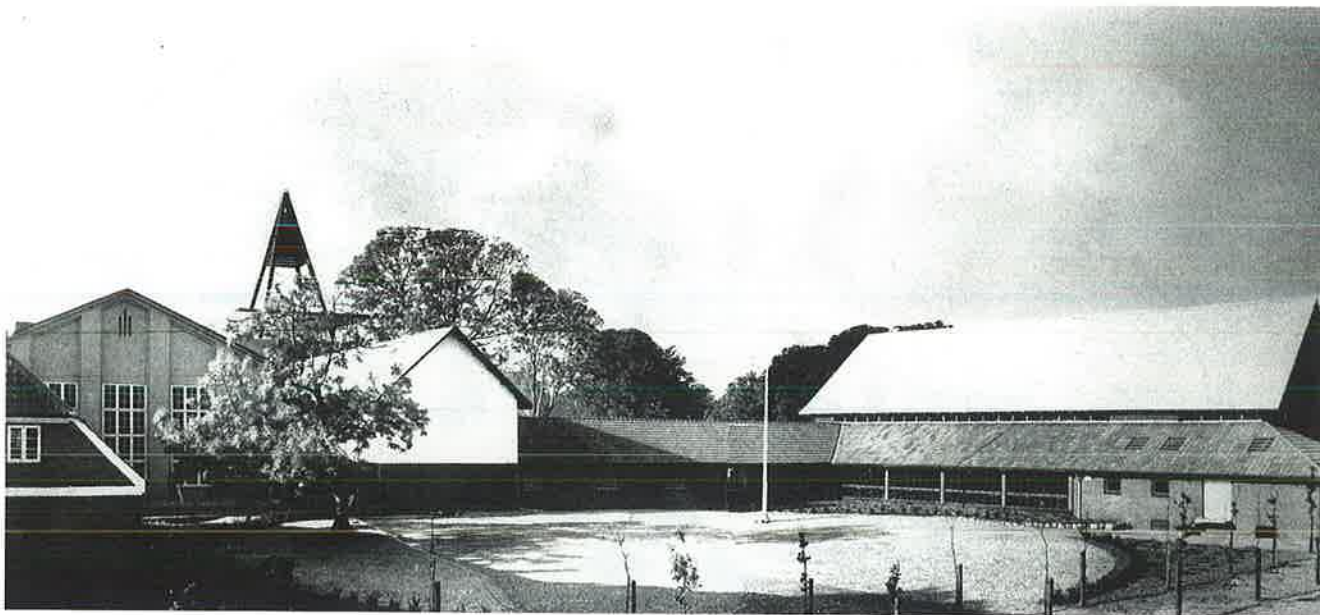
I 1968 blev Lille Veum erhvervet, i 1970 Spindegården og i 1973 Hotel Damgaarden, der blev indrettet til børnehave. Desuden blev i 1970 første etape af en helt ny bebyggelse opført vest for det hidtidige skoleområde og adskilt fra dette af en egeplantning. Anden etape fulgte i 1978 og bebyggelsen, der indtil da havde heddet Vestbyen, fik nu navnene Æblegård, Midgård og Skovgård.

I 1978 blev Spindegårdens værkstedsbygninger udvidet med en længe, og i 1979 erstattede Gule Hus en ældre bygning af samme navn, i 1981 opførtes en vindmølle, og i 1984 opførtes en naturgasfyret varmecentral.

Allerede i 1970'erne indledtes et salg af bygninger og senere også af jord, og følgende bygninger er siden da solgt:

Møllehuset, Askovhus, Forsøgsmøllen, Lindely, Feilbergs Hus, Pileskud, Bakkehuset, Humlehaven, Æblegård, Midgård og Skovgård samt Spindegården og Damgården.

Rolighed, der ses på 1944-oversigtstegningen, er revet ned lige som højskolens vindmølle fra 1981.

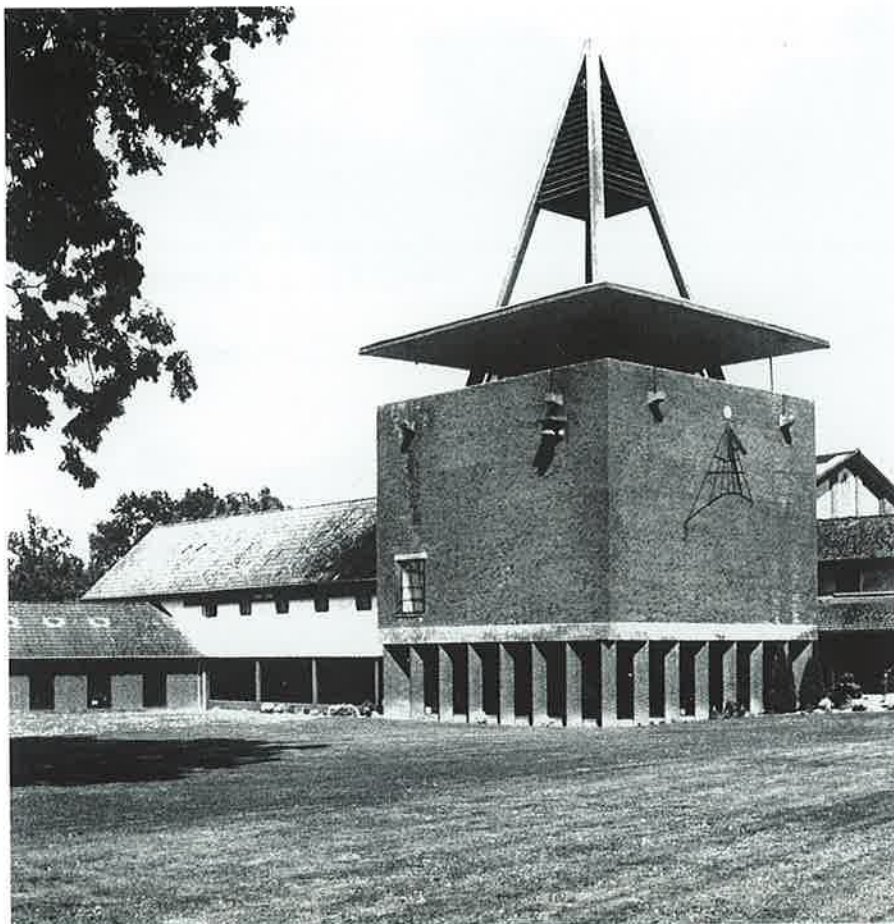

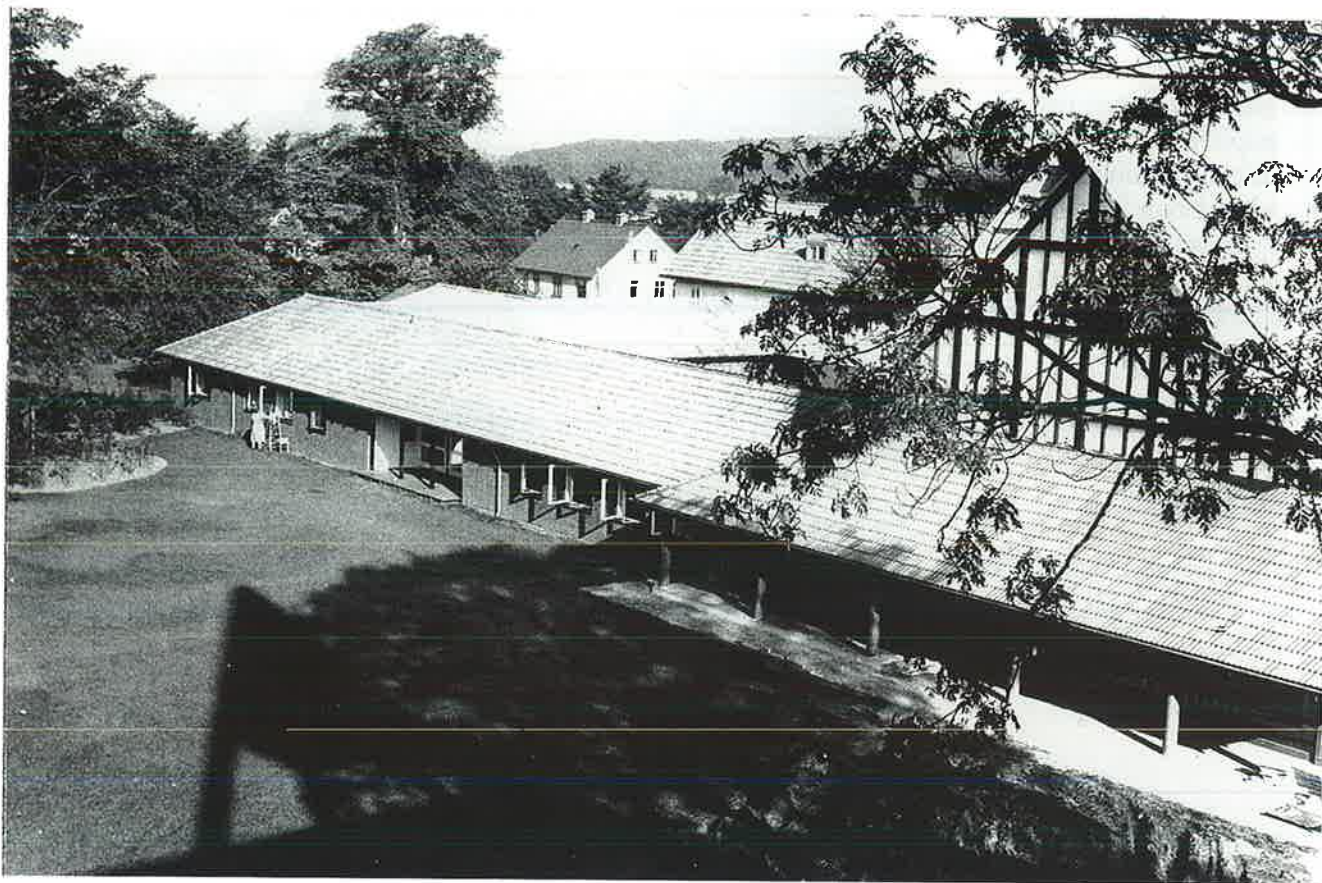
MALTVEJ 1, Askov Højskole

Bygningen med hovedindgangen og Avisstuen, Tårnet, kontorfløjen, spisesalen og køkkenet samt økonomi-fløjen langs Maltvej og forstanderboligen langs parken fremstår fortrinsvis i blank mur af røde sten og med betontagsten på tagene. Byggeriet blev gennemført i 1958 - 1960. Men de forskellige bygningsblokke - og det forhold at murværket i to af overetagerne fremstår skuret og hvidmalet - fastholder den variation, der afspejlede højskolens dynamiske udviklingsforløb i det gamle bygningsanlæg.

Tårnet, der blev skolens var-
tegn, afsluttes med en tøm-
merkonstruktion, som må
være inspireret af vestky-
stens båker, der fungerede
som pejlemærker for de søfa-
rende – og vel sagtens ud fra
et ønske om et pejlemærke i
videre forstand.

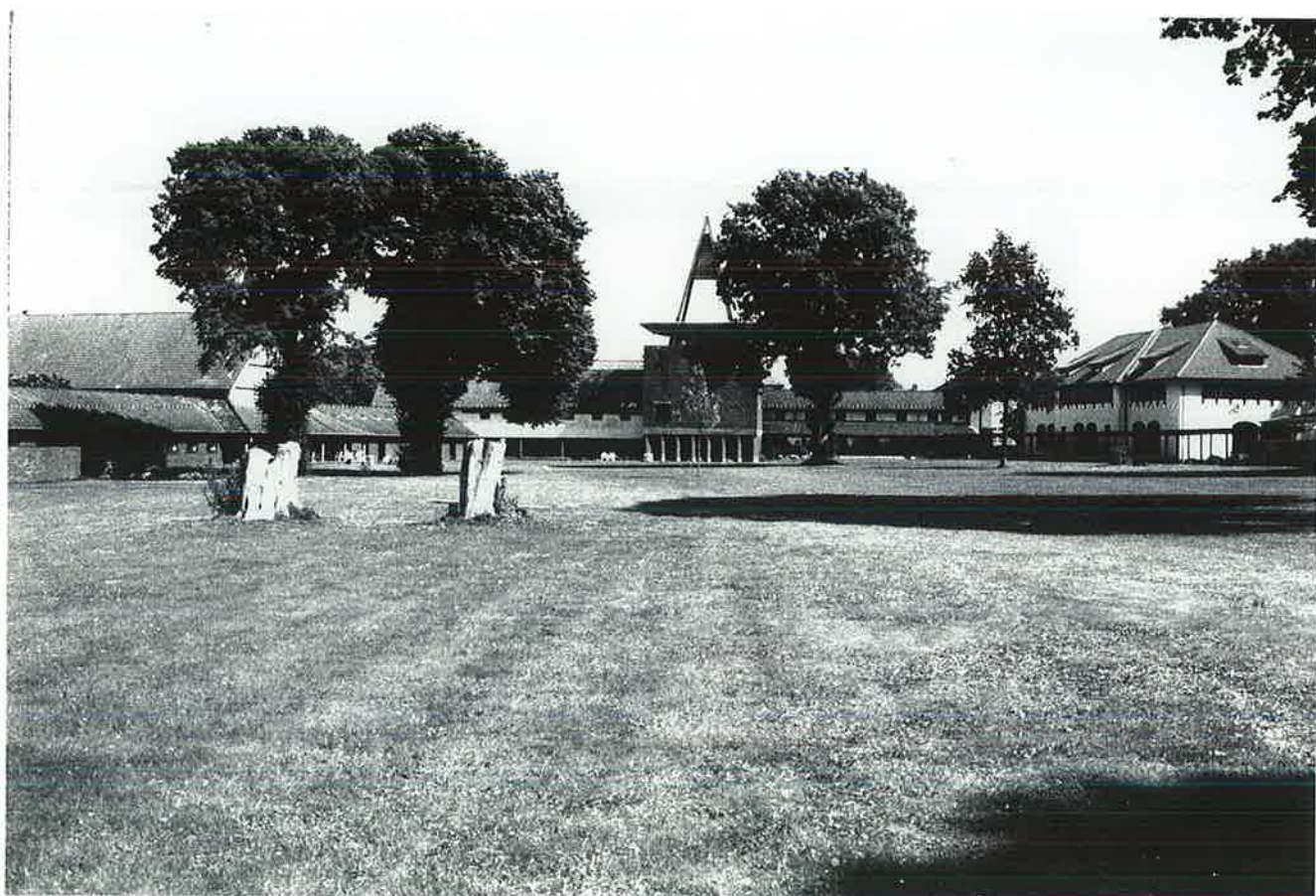

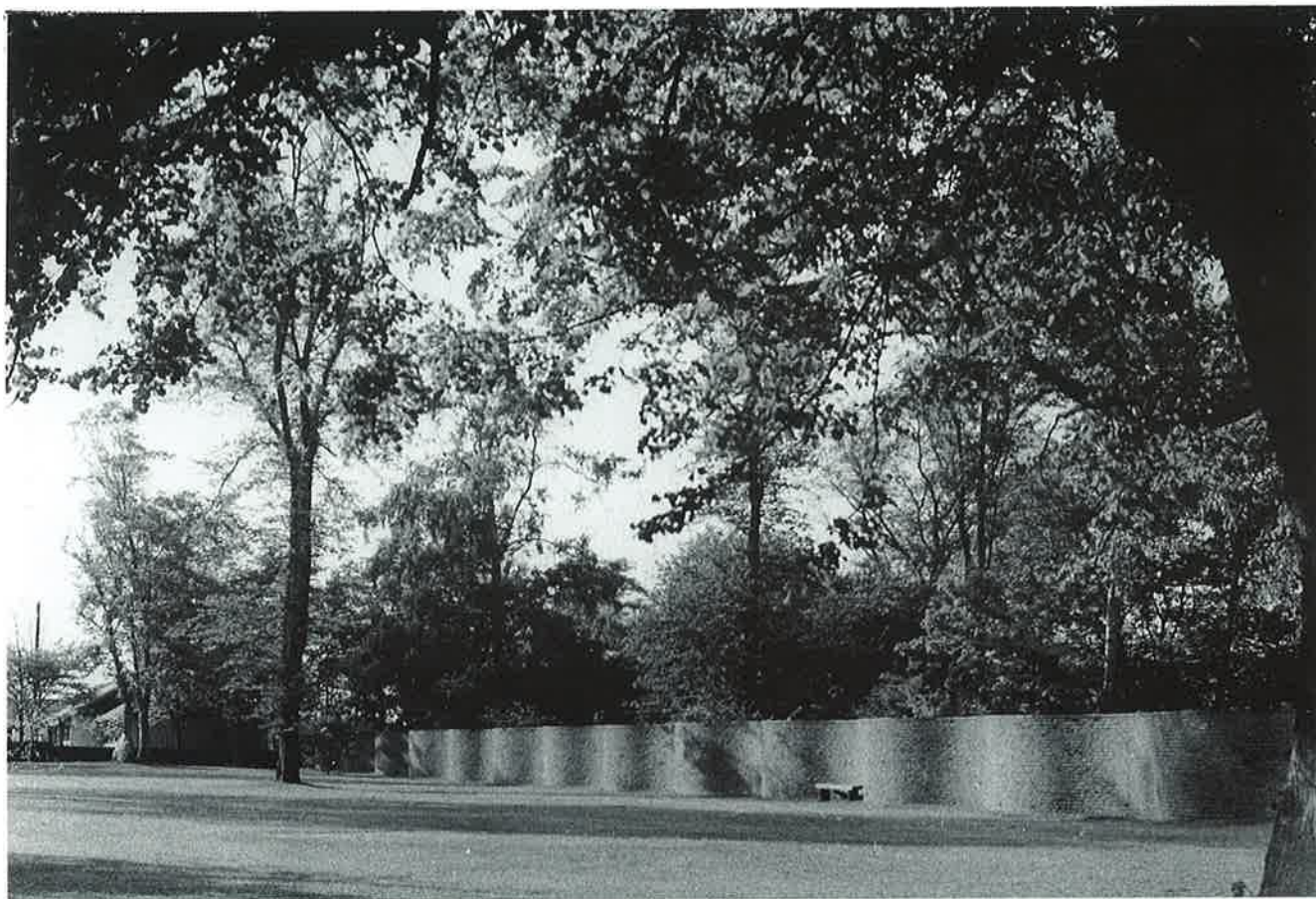

Forstanderboligen, Spisesalen og økonomibygningen langs Maltvej omslutter et græsdækket gårdsrum.

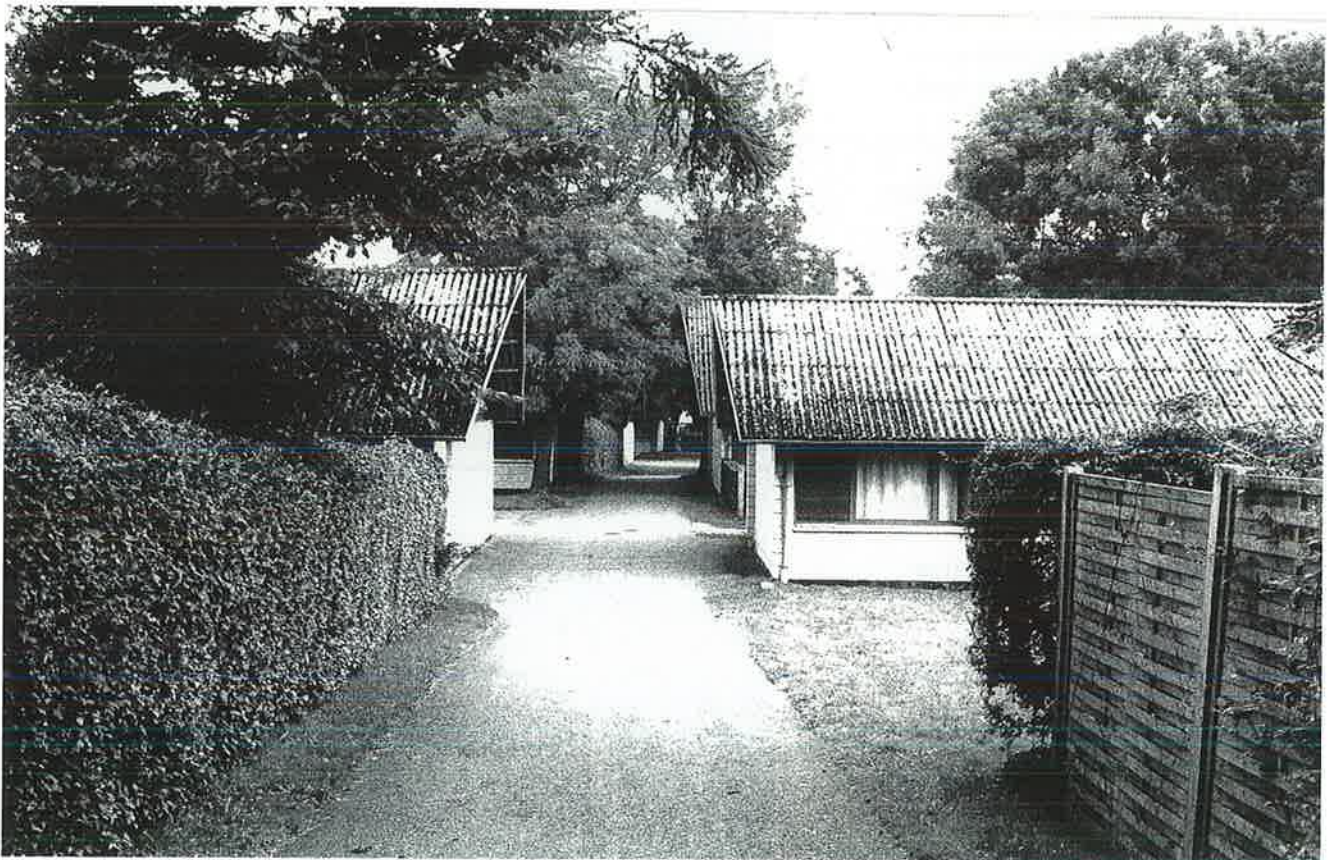
Parken er projekteret af C. Th. Sørensen og Ole Nørgaard, der var nogle af datidens bedste have- og landskabsarkitekter, og den figurerer da også i oversigtsværker om havekunst.

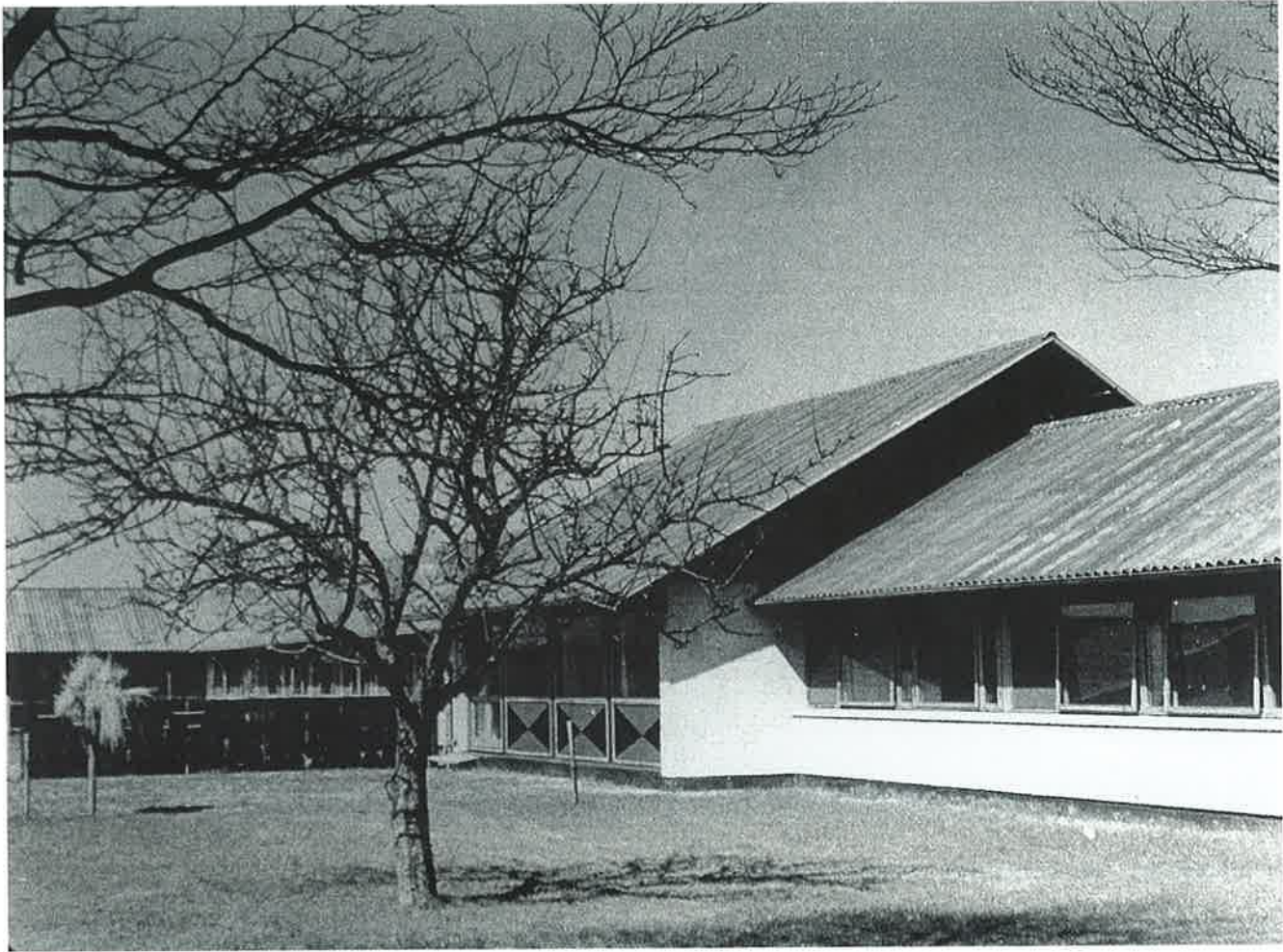
Som følge af en ødelæggende beskæring af parkens store træer efterfulgt af decemberstormen i 1999 fremstår parken dog nu stærkt skæmmet.

F.o. t.v. ses træerne med kroner som i Dyrehaven. F.n. t.v. ses de skam-skårne kroner og stubbene af to af de væltede træer.

Hertil kommer parcelhushaveidealerens indtog i form af den sikkert velmente - men i den aktuelle situation helt misforståede - tilføjelse i form af bede og buske, der i de senere år har indsneget sig på parkens plæne. Ikke blot på bekostning af de havekunstneriske intentioner - men også på bekostning af en meget lang række af påtrængende behov for gartnerindsats på højskolens område!

MALTVEJ 11 og 13, "Vestgården" og "Blågården", Askov Højskole

Vestgården og Blågården er opført i 1956 forud for nedrivningen af den gamle hovedbygning til erstatning for dennes elevværelser. Begge omfatter et U-formet anlæg med lærerbolig i den ene langside og to fritliggende bygninger på den modsatte side af adgangsvejen. I den ene af disse fritliggende bygninger har Blågården et samlingslokale med tekøkken, Blågårdsstuen. Begge gårde er placeret som afslutning af parken, og adgangsvejens forløb mellem de flankerende gavle, hvis forskydning afspejler vejens krumning og terrænets form, udgør en af bygningsanlæggets ubetingede kvaliteter.

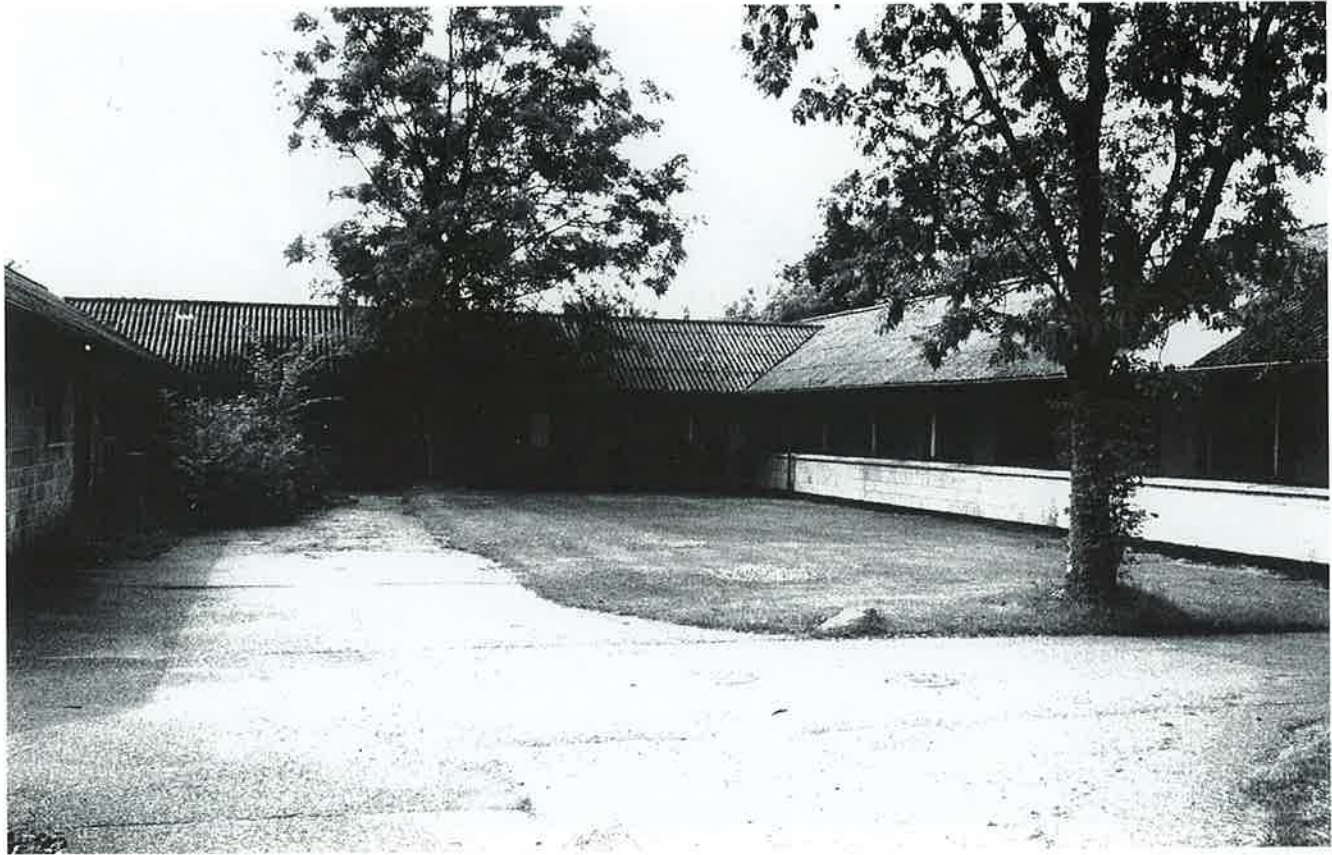
Bygningerne er opført i de dengang nye "industrimaterialer", grå gasbeton og bølgeeternit. Gasbetonfacaderne fremstår enten med sammenhængende vinduesbånd eller med enkeltstående murhuller. En variation er opnået ved enten at lade vinduesbåndene spænde ud i fuld facadehøjde eller ved at placere dem på murede brystninger – undertiden afbrudt af malede pladelukkelser. Vinduer og døre er brun- eller gråmalede. Synlige, sortbeitsede remme adskiller murværk og tagværk. Gavltrekanternes sortbeitsede brædebeklædning er opsat vinkelret på taghældningen, således at brædderne mødes i en symmetriakse. Gavlhængene øges i højden, og tagudhængenes hvidmalede bæringer aftager i højde udefter. Også tagnedløbene forløber vinkelret på taghældningen, indtil de møder det lodrette murplan. Disse og flere raffinerede bygningsdetaljer demonstrerer, at arkitektur ikke er afhængig af dyre materialer, men alene af måden materialerne anvendes på.

”Studiegården” og ”Østgården”, Askov Højskole

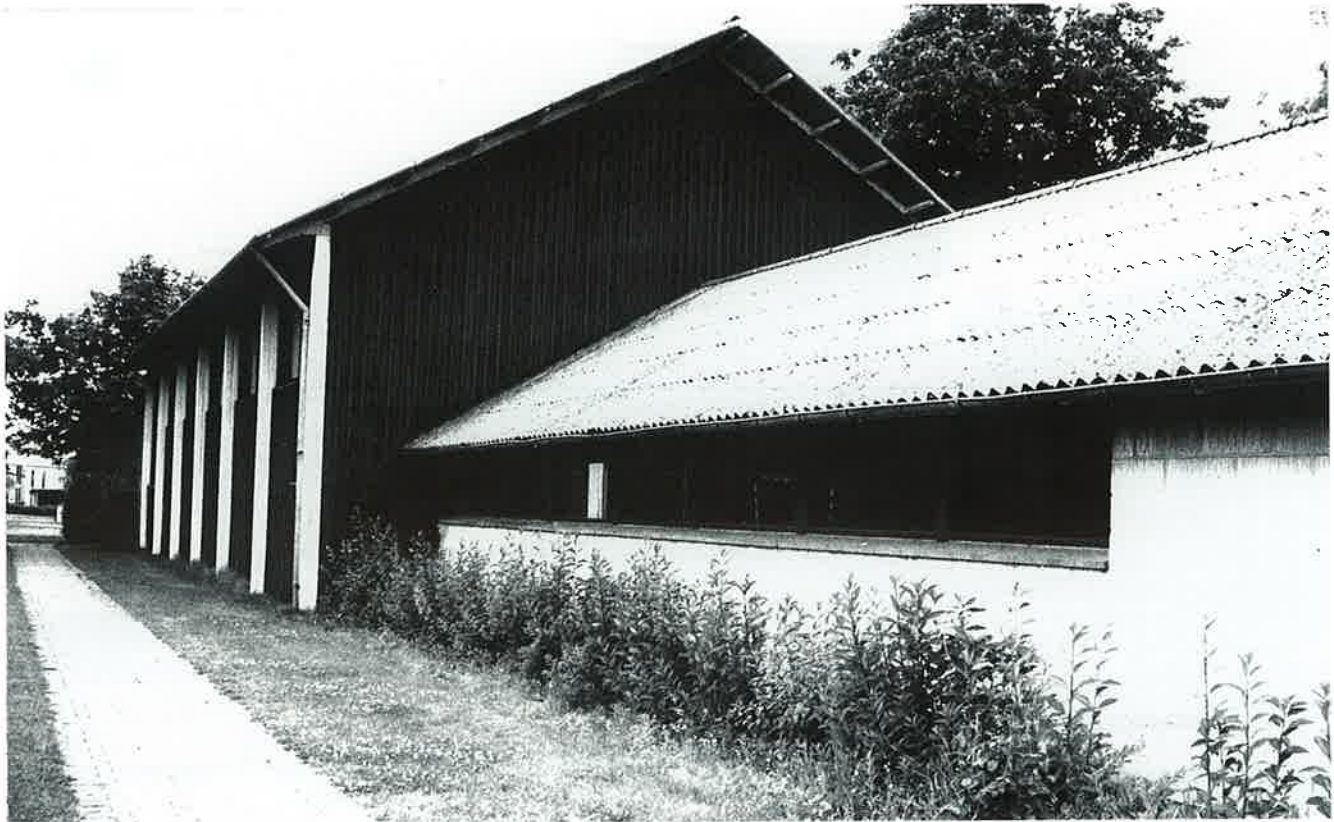
I modsætning til de ”grå gårde” af gasbeton er ”Studiegården” fra 1957 og ”Østgården” fra 1958 opført i murstensmurværk, der står skuret og hvidmalet. Også her er tagene af eternit, men tagudhænget er lukket.

MALTVEJ 15, "Sydgården" og Gymnastiksalen, Askov Højskole

"Sydgården" og Gymnastiksalen fra 1960 fortsætter rækken af "grå gårde" vest for parken og er udført med tilsvarende bygningsdetaljer. Selve gymnastiksalen er dog opført som træskeletkonstruktion med synlige, hvidmalede bæringer og fladeudfyldning, der afsluttes af sortbeiset bræddebeklædning med dæklistes.

VANGEVEJ 8, "Fyrrevænget", Askov Højskole

"Fyrrevænget" og "Humblehaven" er opført i 1966 som identiske bygningsanlæg, der hver omfatter en lærerbolig og tre længer med elevboliger – for første gang med eget badeværelse til hvert elevværelse. Bygningsanlæggene er disponeret anderledes end de "grå gårde" vest for parken, idet længerne forbindes af en gang, som i hvert elevhus passerer gennem et fælles opholdsrum.

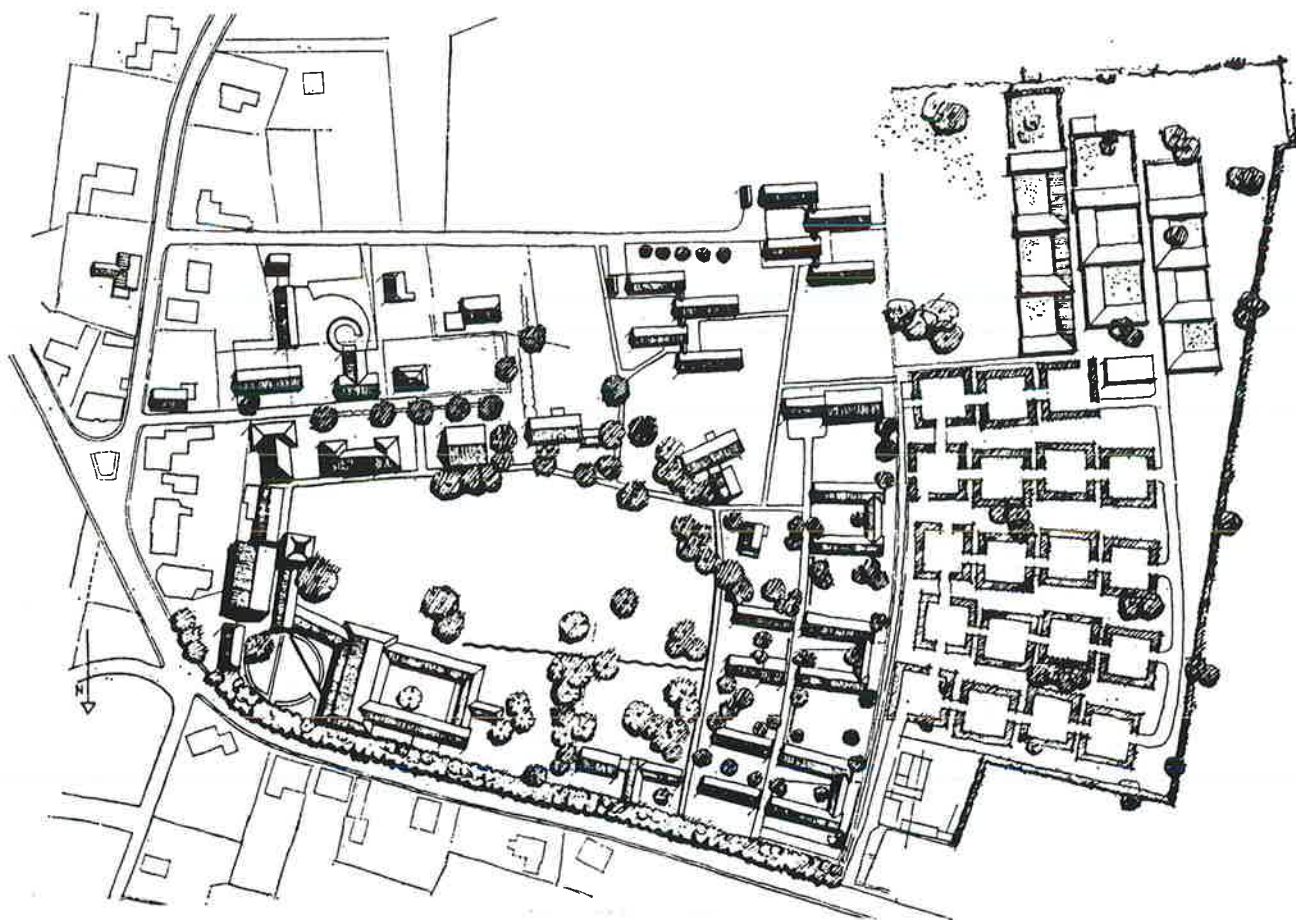

VANGEVEJ 17, "Humlehaven"

Efter at være solgt i midten af 1990'erne har "Humlehaven" undergået radikale ombygninger og er blevet suppleret med træskure. Bygningsanlægget er desuden blevet suppleret med en fritliggende bygning (hvis tag ses foran vaskeriskorstenen). Der er ikke gjort forsøg på at tilpasse nybyggeriet og opnå en arkitektonisk helhedsvirkning.

LUDVIG SCHRØDERS VEJ

Første etape af "Vestbyen" med elev- og lærerboliger blev opført i 1970. Som det fremgår af oversigtsplanen, var den planlagt med tre afdelinger, der adskiltes af smalle stræder. Et ønske om en mere intensiv udnyttelse af opholdsstuerne i den første etape medførte, at anden etape fra 1978 blev koblet til første etapes vestside –

hvorved den oprindelige hoveddisposition blev ændret totalt. De tre afdelinger kom herefter til at hedde "Skovgården", "Midgården" og "Æblegården". Askov Højskole har senere solgt bygningskomplekset til Musisk Center Askov.

Bygningerne fremtræder i rødstens murværk med tykke fuger og har tagpaptage med listedækning. Første etapes gangarealer indgår i bygningstværsnittet, medens anden etapes gangarealer er udformet som en lette, eternitbeklædt elementer på bagsiden af de murede bygninger.

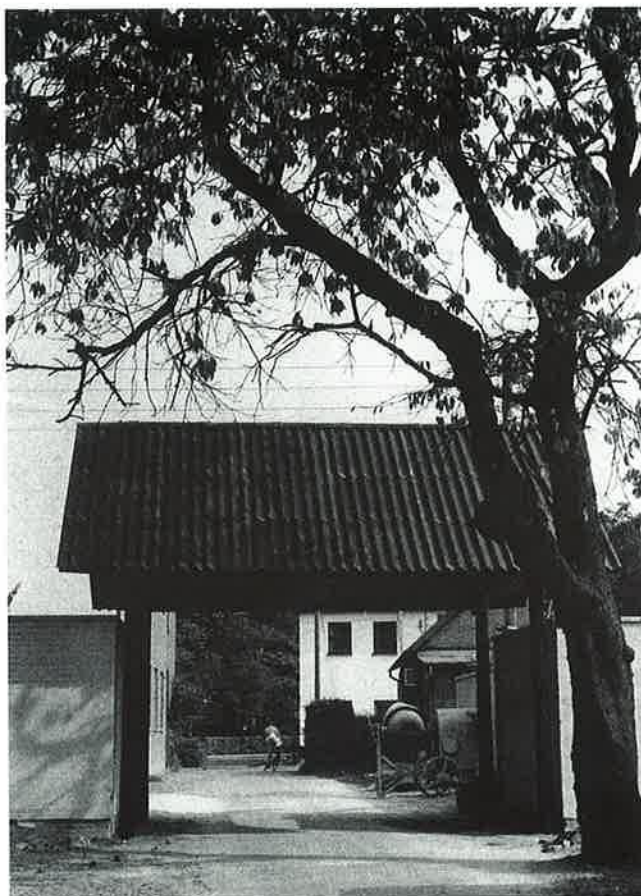
”Gule Hus”, Askov Højskole

”Gule Hus” - der ikke er gult, men hvis forgænger var det - er opført i 1979 med fælles opholdsrum i stueetagen og elevværelser i overetagen.

Varmecentralen, Askov Højskole

Varmecentralen er opført i 1984 og var naturgasfyret indtil overgangen til fjernvarme, hvorefter stålskorstenen blev fjernet.

Det gamle foto viser indkørselsportalen i Studiestræde. Portalen blev først forhøjet for at brandslukningskøretøjer kunne passere under den – og siden fjernet.

VEJLEDNING

Da registrantens huse blev opført, blev der anvendt materialer og teknikker i en byggeskik, som håndværkerne var fortrolige med.

Når disse huse i dag skal vedligeholdes og istandsættes, er både materialeudvalg og håndværksmæssig udførelse ændret: Udvalget af materialer er eksploderet og ændres løbende. Kendskabet til den traditionelle byggeskik og dens karakteristiske løsninger er begrænset, og fornyelse anses generelt for bedre end reparation.

Som følge heraf undergår bygningerne løbende forandringer, der medfører, at de oprindelige forhold sløres og forsimples.

En overgang var det især vinduerne, det gik ud over. Veltilrettelagte kampagner fra vinduesproducenter og termorudfabrikanter - på baggrund af politiske ønsker om energibesparelser - fik masser af husejere til at kassere deres gamle vinduer til fordel for nye med termoruder. Desværre var både trækvalitet og overfladebehandling generelt dårligere end i de oprindelige vinduer, og mange af disse nye vinduer holdt derfor ikke længe. Rent bortset fra at en undersøgelse fra 2002 (se opslag om VINDUER) dokumenterer, at gamle vinduer med forsatsrammer, der er monterede med energiglas, isolerer bedre end termorudevinduer.

De oprindelige tage blev først truet af bølgeeternit - og trues nu af sorte, glaserede tagsten, som kun store huse fra begyndelsen af 1900-årene kan bære, uden at resultatet bliver ufrivilligt komisk.

Værre end tagmaterialet er dog næsten den manglende respekt for husets oprindelige tagfodsløsning. Huse, hvis tag oprindeligt udgik fra en muret gesims, forsynes ved tagomlægning med udhæng, fordi ejer og håndværkere ikke er klar over, at resultatet fremstår som klamp, der rettelig burde reducere husets handelsværdi.

Det samme gælder den omsiggribende tendens til at vandskure rødstensmurværk, der trænger til murermæssig istandsættelse. Hermed indføres en helt atypisk overfladebehandling, som slet ikke passer til husene, der som regel netop har stået i såkaldt "blank mur", d.v.s. med ubehandlede sten og med fuger, der ofte er behandlede med specielle fugejern for at opnå en særlig virkning. De huse, der ikke har stået i blank mur, har derimod stået pudsede - undertiden med trukne indfatninger og bånd - d.v.s. med glattere og mere præcise flader end vandskuringen.

Det er også værd at lægge mærke til variationen i de gamle huses murværksdetaljer som f.eks. sålbænkene under vinduerne - og respektere de oprindelige udformninger, der er langt mere elegante end de klodsede sålbænke af kantstillede mursten med alt for stort fremspring, som desværre ofte ledsager vinduesudskiftningerne.

Såfremt husenes kvaliteter skal opretholdes, er det derfor nødvendigt at gøre opmærksom på de traditionelle, håndværksmæssige udformninger. Vejledningen er derfor tænkt som en slags erstatning for kendskabet til den traditionelle byggeskik og præsenterer på de følgende sider eksempler på typiske udformninger:

De typiske tagmaterialer på Schweizerstilens udhængstage er skifer eller som her tagpap. De tynde materialer får udhængstagene til at fremstå elegante oven på de synlige udhængsspær med de udskårne ender.

TAGE

Tagbeklædning bør - afhængigt af husets type - vælges blandt følgende, traditionelle materialer,:

1. Sort naturskifer eller gennemfarvet, sort evt. grå eternitskifer
2. Sort eller grå tagpap, hvis øverste lag udføres som "glat" dækning med vandrette baner eller "listedækning", hvor de lodrette baner adskilles af tagpapinddækkede trekantlister.
3. Røde vingetagsten eller røde falstagsten af tegl.
4. Zink.

Schweizerstilens udhængstage har synlige udhængsspær med udskårne ender, og i gavlene bæres udhængene af udkragede bjælker, hvis ender som regel afsluttes i pyramideform el.lign.

Gavlernes udhængsspær forbindes gerne af et højsiddende, vandret tømmerstykke, hvorfra en udskåret opstander udgår. Trædelene er gerne malede med en dækkende maling.

Schweizerstilens udhængstage fremstår tynde og elegante, når tagmaterialet er skifer eller tagpap. Og når man kigger op under udhænget ser man - oven på udhængsspærne - de brædder, som tagpappen ligger på. Eller de lægter, som skifrene ligger på, og mellem dem en udfyldning med brædder. Brædderne og udhængsspærne med de udskårne ender er ligeledes malede.

De røde vingetagsten eller røde falstagsten af tegl benyttes især på Bedre Byggeskik-husene, hvor de som regel udgår fra en vandret, muret gesims i husets langsider og under evt. halvvalm - d.v.s. uden udhæng. Gavlene afsluttes enten af gesimser under de skrå tagflader eller som her af såkaldte strømskifter under taget. På disse huse bør sten på rygning og evt. grater være lagt i mørtel.

Zink anvendes fortrinsvis til beklædning af kvistes tage og flunker. Tagrender og nedløb bør under alle omstændigheder udføres i zink.

Bedre Byggeskik-husene har næsten alle en muret gesims, hvorfra taget udgår – d.v.s. intet udhæng.

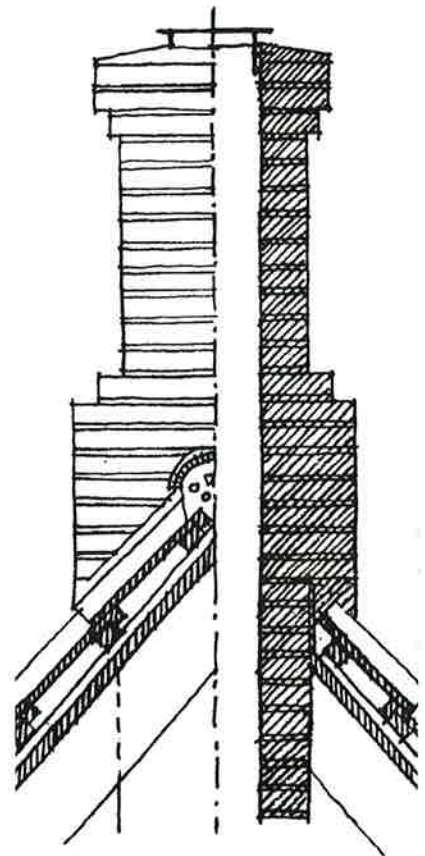
Er man ved tagomlægning i tvivl om tagfodens oprindelige udformning, bør spørgsmålet afklares ved henvendelse til Teknisk Forvaltning og ved hjælp af ældre fotos.

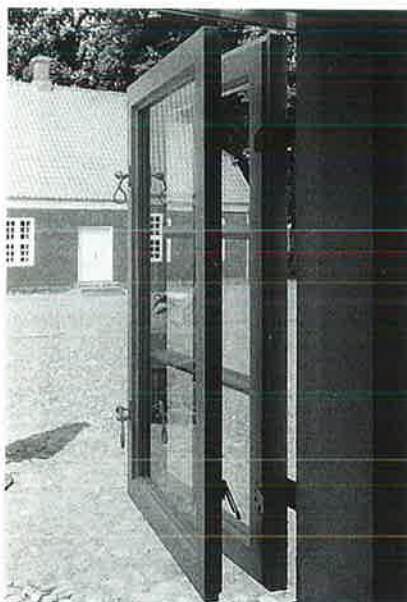
Det traditionelle hus har en eller flere skorstenspiber i taget – fortrinsvis anbragt i rygningen. På ældre fotos har de fleste huse høje skorstenspiber med et udkraget skifte på skaftet. Herover ses desuden yderst t.h. en enklere og lavere skorstenspipe uden udkraget skifte. På grund af placeringen bag det høje tag har det dog været nødvendigt at forhøje skorstenen - først med otte påmurede skifter og dernæst med et rør.

Den enkle pipe er tegnet t.h.

T.v. for den lodrette snitlinie ses skorstenens side.

T.h. ses snit i skorstenspiben, som er forsynet med rustfri afskærmning på fire ben. Skorstenen kan evt. forsynes med foring.

T.v. ses et gammelt, istandsat vindue, der er blevet suppleret med et indvendigt forsatsvindue. Møllevej 1.

T.h. ses eksempel på koblet vindue, hvis forbedrede varmeisoleringssevne skyldes den indvendige, koblede ramme, som er monteret med energiglas.

I stedet for den koblede ramme kan man ved anvendelse af en patenteret løsning nøjes med et hærdet stykke energiglas, hvorved konstruktionens samlede tykkelse reduceres – se f.n.

VINDUER

Hvor gamle vinduer endnu findes, bør de istandsættes og bevares – bl.a. fordi de gerne er udført af bedre træ, end det nu er muligt at fremskaffe. Situationen er dog ofte den, at de gamle vinduer i tidens løb har fået forkert udformede afløsere, som nu ønskes afløst af mere korrekt udførte: D.v.s. vinduer, hvis opdeling svarer til de oprindelige vinduers – og dermed passer til husets arkitektur.

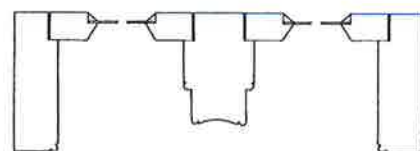
Korrekt opdeling er imidlertid ikke nok til at sikre en vellykket vinduesfornyelse – korrekt materialevalg og detaljering er også nødvendig, hvis det nye vindue ikke blot skal fremstå som en klodset efterligning. Vinduet skal derfor være udført i træ, og ruderne skal derfor være isat med en udvendig, skrå kitfals, lige som sprossebredden skal være den traditionelle på 25-28 mm.

Med henblik på at opnå en forbedret isoleringsevne kan de gamle vinduer forsynes med indvendige forsatsrammer, og de nye nye vinduer kan udføres koblede, d.v.s. med en ekstra vinduesramme bag den ydre ramme.

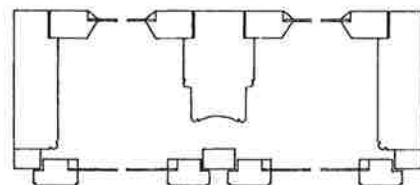
Den ekstra ramme udføres med én stor rude, så man opnår to lag glas med isolerende luftmellemrum.

Det koblede vindues fordel frem for termorudevinduet er, at den ydre ramme kan udformes på traditionel vis med kitfals og slanke sprosser – hvorimod termorudevinduet forudsætter glaslister, der bl.a. indebærer, at sprosserne bliver alt for klodsede.

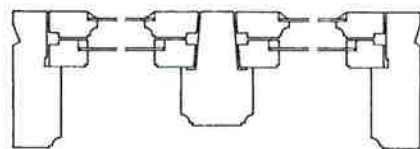
På Raadvad-Centerets hjemmeside - www.raadvad.dk – kan man finde en rapport, hvor Danmarks Tekniske Universitet og Raadvad-Centeret har foretaget beregninger af en række forskellige vinduestypers isoleringsevne. Det fremgår heraf, at termorudevinduerne isoleringsevne er stærkt overvurderet, og at den bedste isolering opnås med gamle vinduer, der er forbedrede med indvendige forsatsvinduer – eller med nye, koblede vinduer. I begge tilfælde under forudsætning af, at det supplerende, inderste glaslag er energiglas, d.v.s. et enkeltglas, der er coatet med en lavemissionsbelægning, der tillader den langbølgede varmestråling fra solen at passere, men samtidig reducerer den kortbølgede varmestråling fra det opvarmede rum ud gennem glasset.

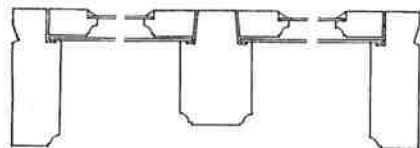
Gammelt vindue med ét lag glas.

Gammelt vindue med ét lag glas – suppleret med forsatsvindue.

Nyt, koblet vindue.

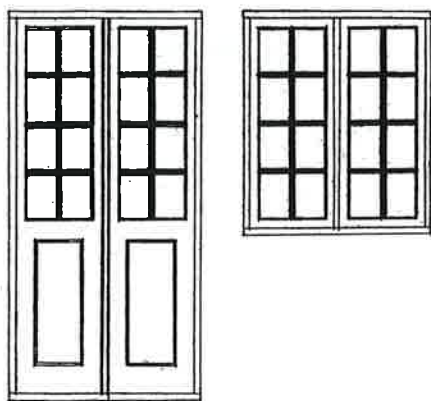
Nyt koblet vindue, hvor den koblede ramme udgøres af en hærdet glasplade.

Studiestræde 5, Bakkehuset o. 1900

Møllevvej 1, "Lindely"

Holsted Præstegård

Det er afgørende, at husets vinduer og evt. havedør harmonerer med hinanden – selv om mange synes at opgive på forhånd og dårligt nok kan beslutte sig for en enkelt vinduestype.

Her ses øverst et fortræffeligt eksempel fra o. 1900, hvor havedørhullet er så meget større end vindueshullet, at lige store ruder sidder i samme højde.

I eksemplet nedenunder er brystningen fjernet i et tidligere vindueshul, og en ny havedør isat. Også her er der tilstræbt en tydelig forbindelse mellem vindue og havedør.

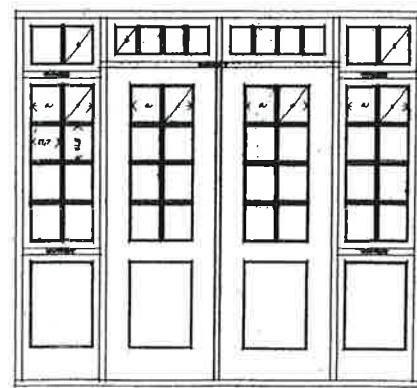
I det tegnede eksempel f.n. t.v. ses havedør og vindue i murhuller af samme bredde.

Ramtræet i dørens overdel er lige så smalt som i vinduerne, og det er derfor nødvendigt med bredere ramtræ og stabiliserende fylding i dørens nederste del.

I det tegnede eksempel f.n. t.h. er en havedør indbygget i et større vinduesparti.

Her er dørens ramtræ bredere end vinduernes. Samme rudestørrelse i havedøren og de flankerende vinduesrammer er opnået ved at reducere højden på ruderne over dørfløjene. Forholdet mellem rudehøjde og rudebredde er dog ens i alle vinduer (angivet ved vinduesdiagonaler med samme hældning).

Udvendigt træværk i ældre byggeri har generelt stået overfladebehandlet med dækkende maling, hvilket forlænger træets levetid.

Askov Præstegård

Indgangsparti i Spindegården, Maltvej 7

Modsat side:

Øverste række fra venstre:

Veum, 1879

Veums anneks 1887

Lindely, 1880'erne

Mellemste række fra venstre:

Lille Veum, 1899

Hvide Hus, 1898

Bakkehuset, o. 1900

Nederste række fra venstre:

Foredragssalen 1905

Grønnegården, 1920

Aggershus, 1934

(Døren i Aggershus er en kopi af den oprindelige).

DØRE

De traditionelle huses døre er en- eller tofløjede. De tofløjede døre har som regel to slaglister, og stykket mellem slaglisterne udgør en del af den "gående" fløj, som derfor er bredere end den "stående", der er afspærret med skudrigler for oven og for neden med skudrigler og kun åbnes, når større ting skal flyttes ind eller ud af huset.

Dørene kan være fyldingsdøre med indlagte fyldinger - evt. ruder - i en rammekonstruktion eller døre med lodret bræddebeklædning - evt. med dæklist over samlingerne.

En og tofløjede døre kan have overvinduer - og uanset om ruderne sidder i døren eller i et overvindue, vender sprosseprofilerne udad og kitfalsen indad, d.v.s. modsat af vinduerne.

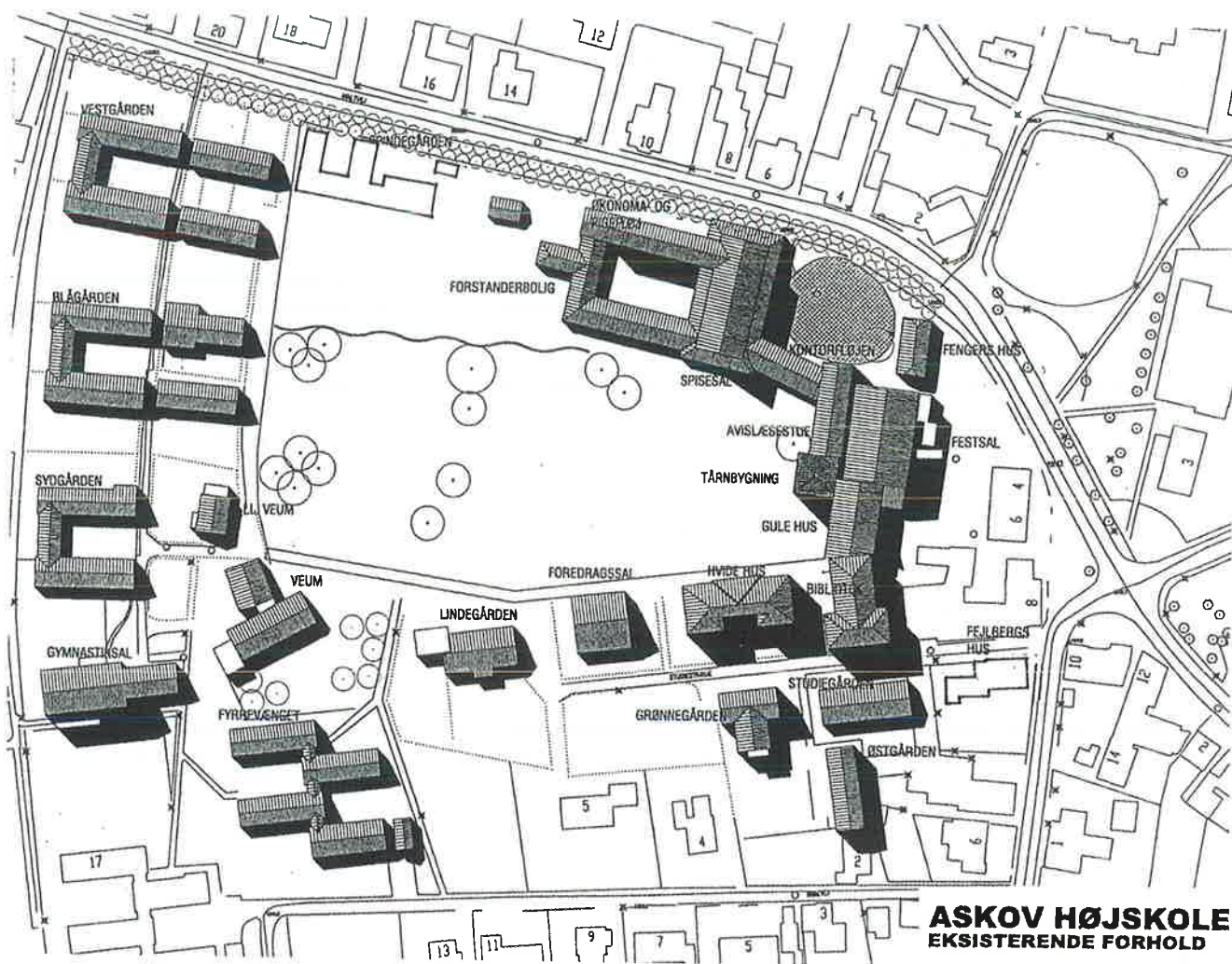
Gamle døre kan som regel med fordel istandsættes og genbruges - bl.a. fordi de gerne er udført af bedre træ, end det nu er muligt at fremskaffe. Er det alligevel nødvendigt at udskifte døren, bør den så vidt muligt udføres som kopi af den oprindelige - og ikke som en af byggemarkedets katalogvarer. Nye døre udføres i træ og males!

I de ældste huse er trinene uden for dørene som regel af granit, men de kan også være støbte og kan evt. have en belægning af gule klinker, der ikke længere er i handelen.

Indgangsparti med oprindelig dør og forstuevinduer i Møllehuset, Melvangvej 1 fra 1914

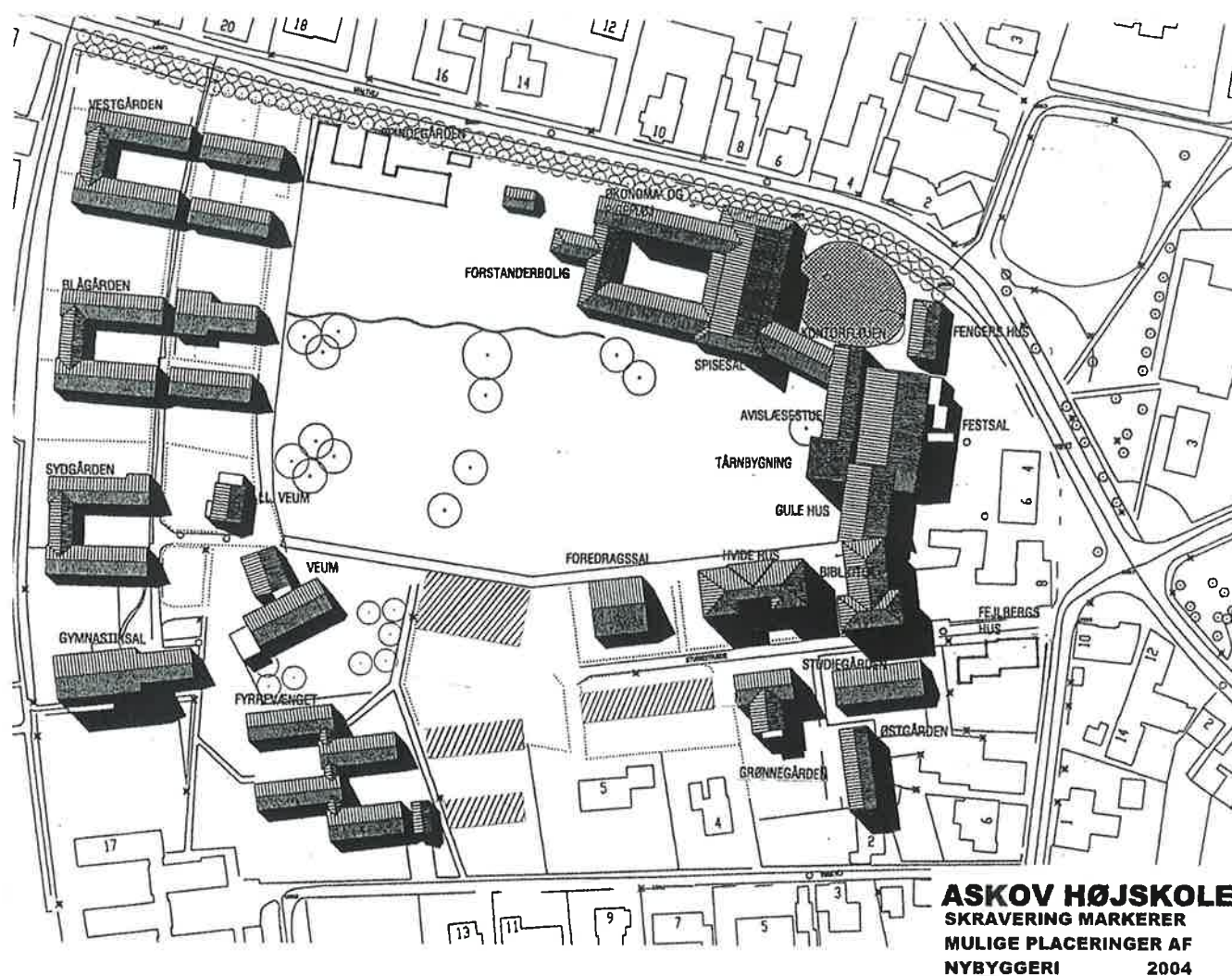
VEDLIGEHOJDELSE OG ÆNDRINGER AF ASKOV HØJSKOLES NYERE BYGNINGER

Behovet for vejledning i forbindelse med Askov Højskoles nyere bygninger er et andet end i forbindelse med de ældre bygninger:

De fleste af de nyere bygningers detaljer er stadig i behold, og oprindelige farver kan generelt stadig erkendes, men der vil i fremtiden opstå behov for diverse udskiftninger - herunder andre materialevalg - når der skal findes erstatning for f.eks. 1950ernes cementtagsten, hvis form og farve for længst er udgået.

Det vil i sådanne situationer være afgørende for opretholdelsen af den arkitektoniske helhedsvirkning, at der vælges løsninger og materialevalg, der ikke får de nødvendige fornyelser til at fremstå som forsimplinger af de kvaliteter, der for både bygningers og parkanlægs vedkommende har ført til optagelse i oversigtsværker om dansk bygnings- og havekunst.

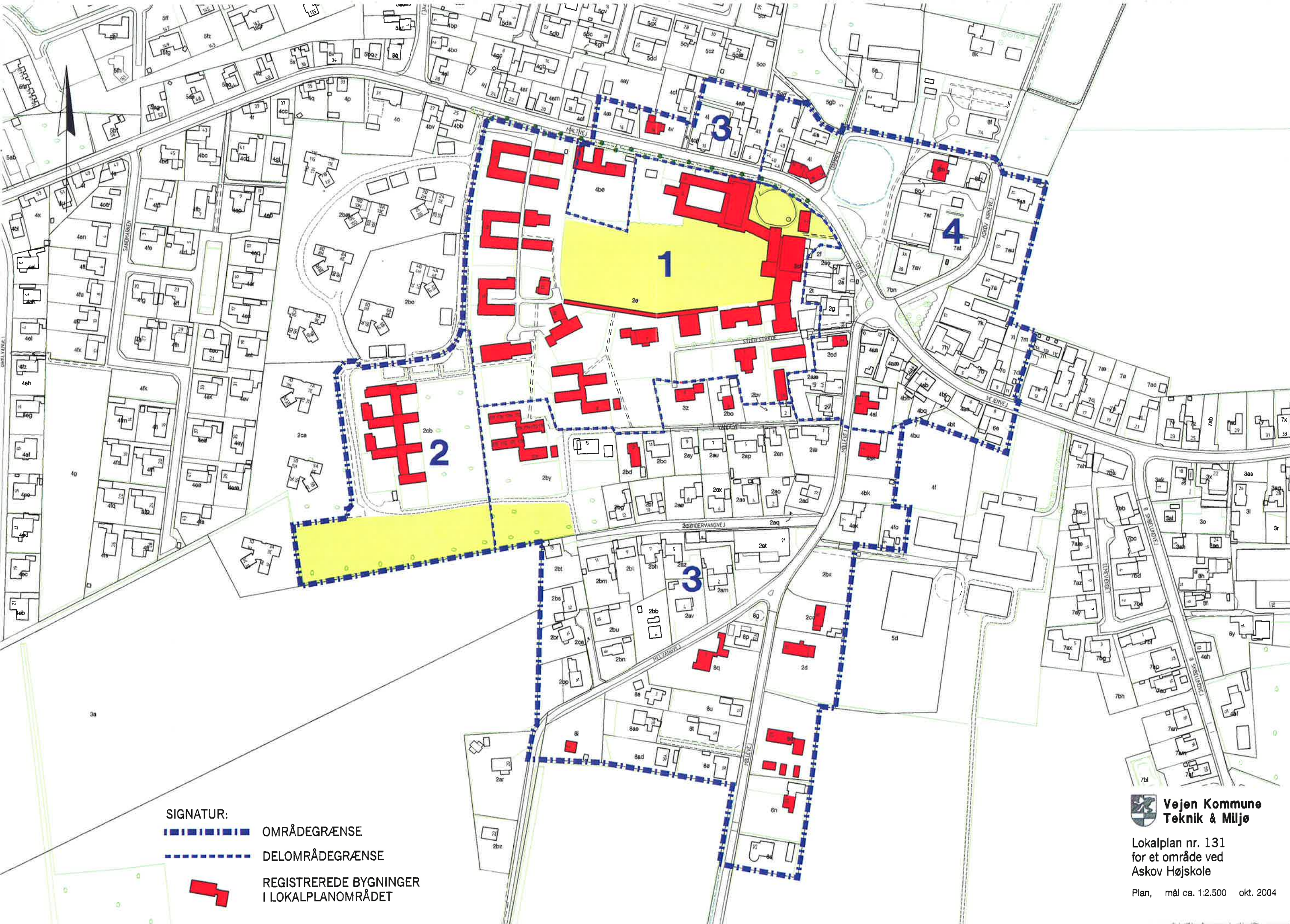
Selv om respekten for disse kvaliteter er helt i overensstemmelse med det dannelsesideal, der indgår i grundlaget for skolearbejdet, er den gode vilje alene imidlertid ikke tilstrækkelig til at sikre dette. Det er Vejen kommunes lokalplaninitiativ i sig selv udtryk for - men lokalplanen kan på forhånd hverken redegøre for fremtidige, bygningsmæssige behov eller for disses konkrete udformning.

Med henblik på fastholdelse af den idé, der ligger til grund for hoveddispositionen i 1950ernes helhedsplan, er der imidlertid skitseret mulige placeringer af nye bygninger:

- En nybygning - gerne i to etager - til erstatning for Lindegården, der ikke forekommer umistelig. Bygningen placeres i nogenlunde samme afstand fra Pergolaen som Foredragssalen og Hvide Hus, hvorved der opnås en mere markant afgrænsning af parken.
- En ny, toetages bygning - placeret i flugt med Grønnegården på Roligheds grund - hvorved Studiestrædes opløste "rum" reetableres.
- Enetages bygninger i flugt med Fyrrevængets to østligste længer.

Udformningen af både nye bygningsdetaljer og helt nye bygninger forudsætter imidlertid bistand af kvalificerede teknikere, der både respekterer de eksisterende kvaliteter og er i stand til at tilføje nye.

SIGNATUR:

OMRÅDEGRÆNSE

DELOMRÅDEGRÆNSE

REGISTREREDE BYGNINGER
I LOKALPLANOMRÅDET

Vejle Kommune
Teknik & Miljø

Lokalplan nr. 131
for et område ved
Askov Højskole

Plan, mål ca. 1:2.500 okt. 2004